

Δελτίο

ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ
THE FRIENDS OF THE BENAKI MUSEUM

Στήν υπηρεσία της ιστορικής μνήμης μέσα από την ιστορία της τέχνης

Αγαπητοί Φίλοι,
Αυτό είναι τό μήνυμα πού εκπέμπουν μέ
ἀξιοθαύμαστο τρόπο οί πολύτιμες Συλλογές
της ἑλληνορωμαϊκῆς τέχνης τοῦ Μουσείου Μπενάκη. Τό «χρονικό» τῆς Ἐπιμελήτριας τοῦ Τμήματος
Προϊστορικῶν, Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν καί Ρωμαϊκῶν
Συλλογῶν κ. Εἰρήνης Παπαγεωργίου, πού δημοσι-
εύουμε στό τεῦχος αὐτό τοῦ Ἐνημερωτικοῦ Δελτίου
μας, ἔχει τόν εὖστοχο τίτλο «Ταξιδεύοντας στό
χρόνο μέσα ἀπό τήν Ἑλληνορωμαϊκή Συλλογή τοῦ
Μουσείου Μπενάκη». Τό χρονικό εἶναι –καί πολύ
σωστά– μία σύντομη, περιεκτική ἱστορία τοῦ ἑλλη-
νικοῦ πολιτισμοῦ ἀπό τά προϊστορικά ὡς τά ὕστερα
ρωμαϊκά χρόνια.

Πόσο χρήσιμο καί ὡραῖο εἶναι ὅμως νά μπο-
ροῦμε γιά κάθε χρονική περίοδο νά σταματοῦμε
μπροστά στήν ἀντίστοιχη προθήκη τοῦ Μουσείου
καί νά γνωρίζουμε καί νά θαυμάζουμε τά προϊόντα
τοῦ πολιτισμοῦ καί τῆς τέχνης αὐτῆς τῆς περιόδου!
Ξεχωρίσαμε μέ ἡμίμαυρα στοιχεῖα ὅλους αὐτούς
τούς σταθμούς στίς οἰκείες προθήκες τοῦ Μουσείου
Μπενάκη: «λίθινα ἐργαλεῖα τῆς παλαιολιθικῆς περι-
όδου», «ὀλιγομελὴς ὁμάδα ἀκέραιων ἀγγείων καί
μεγάλος ἀριθμὸς ὀστράκων τοῦ νεολιθικοῦ πολι-
τισμοῦ», ...«ἐνα σπάνιο γιά τήν θεματογραφία του
χάλκινο εἰδώλιο ἱππεύουσας κουροτρόφου θεᾶς»,
...«ρωμαϊκὸ ἀντίγραφο τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀπόλλω-
νος Σανροκτόνου», ...«ἀπὸ τήν τέχνη τῆς πολύβοης
Ἀλεξάνδρειας ἐξαίρετα κομμάτια μικροτεχνίας
ἀπὸ φαγεντιανή... χρυσὰ κοσμήματα μέ πολύτιμους
λίθους καί σμάλτο, σύμβολα τῆς αἰώνιας γυναικειᾶς
φιλαρέσκειας», ...«δύο προσωπογραφίες ἀπὸ τό
Φαγιούμ τῆς Αἰγύπτου, ἀπὸ τά ἀριστουργήματα τοῦ

Μουσείου». Τό ἄρθρο μας λοιπὸν μπορεῖ νά εἶναι
κι ἓνας ἐξαίρετος ὁδηγός-ξεναγός στίς μοναδικές
ἀρχαιοελληνικὲς Συλλογές τοῦ Μουσείου Μπενάκη.

Ἐδῶ ἐπιβάλλεται καί ἓνα ἀκόμη σημαντικὸ
σχόλιο: Τό Μουσείο Μπενάκη δέν εἶναι ἓνα κατὰ
κυριολεξία Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο. Ἡ χώρα μας,
ὅπως καί ὅλες οἱ ἄλλες χώρες μέ ἢ χωρὶς τήν ἴδια
προϊστορία, διαθέτει πλουσιότατα καί ἐξαίρετης
ἐκθεσης καί προβολῆς Ἀρχαιολογικά Μουσεία. Ἀπὸ
ἓνα ἴδρυμα ὅμως, πού συγκεντρώνει καί προβάλλει
τήν ἀδιάκοπη συνέχεια τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ
ἕως τήν σύγχρονη πολιτιστικὴ μας ἱστορία –καί
αὐτὸ θέλει νά ὑπηρετεῖ καί τό κάνει μέ ἔξοχο τρόπο
τό Μουσείο Μπενάκη– δέν θά μπορούσε νά λείπει
ἢ παγκόσμιας πρωτοτυπίας καί σημασίας καλλιτε-
χνικῆ παραγωγή τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Καλὴ περιδιάβαση λοιπὸν στίς Ἑλληνορωμαϊκὲς
Συλλογές τοῦ Μουσείου καί **Κ α λ ὅ Κ α λ ο κ α ί ρ ι !**

Χρυσὸ κύπελλο ἀπὸ τὴν Εὐβοία (3000-2800 π.Χ.)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ

Μ. Μηροπού

Οι εκδρομείς στη νότια πλευρά της Παναγίας των Χαλκίων στη Θεσσαλονίκη

ΕΚΔΡΟΜΕΣ

Στο Λαύριο βρέθηκαν οι Φίλοι στις 11 Φεβρουαρίου, προκειμένου να ξεναγηθούν στο Ορυκτολογικό Μουσείο από το Διευθυντή, κ. Π. Βουρλάκο (βλ. σχετικό άρθρο αμέσως παρακάτω), στο Τεχνολογικό Πολιτιστικό Πάρκο από το Γενικό Διευθυντή, ομότιμο καθηγητή του Ε.Μ.Π. κ. Κωνσταντίνο Παναγόπουλο, καθώς και στο Βιοτεχνικό και Βιομηχανικό Εκπαιδευτικό Μουσείο από τη Διευθύντρια κ. Σοφία Ρωκ-Μελά. Μετά από τη θερμή υποδοχή που μας επεφύλαξαν και χάρις στην άκρως κατατοπιστική περιήγηση στο χώρο με την καθοδήγηση των μουσειοπαιδαγωγών και των παλαιών εργαζομένων που σήμερα συμμετέχουν καίρια στην αναβίωση των συνθηκών

λειτουργίας των μεταλλείων και στη μετάδοση με τον πλέον άμεσο τρόπο των προσωπικών τους βιωμάτων στις νεώτερες γενιές, οι συμμετέχοντες έφυγαν εντυπωσιασμένοι από την επιτυχημένη εφαρμογή ενός μεγαλόπνοου σχεδίου, που τιμά τη χώρα μας. Στο πρόγραμμα περιελήφθη η απαραίτητη επίσκεψη στο μικρό Αρχαιολογικό Μουσείο της πόλης και η εκδρομή ολοκληρώθηκε με την ...εντρύφηση στις γευστικές επιλογές που προσφέρει η φιλόξενη παραλία του Λαυρίου.

Σ.Ι.Α.

Στις 11 Φεβρουαρίου μια ομάδα των Φίλων επισκεφθήκαμε το **ορυκτολογικό μουσείο Λαυρίου**. Το μουσείο αυτό

αποτελεί κόσμημα του ελληνικού χώρου, καθώς είναι μοναδικό στο είδος του. Στεγάζεται στο παλαιό θυρωρείο του συγκροτήματος των πλυντηρίων της Ελληνικής Εταιρείας των Μεταλλουργιών Λαυρίου. Όσο μικρό φαντάζει εξωτερικά, τόσο πλούσιο και ενδιαφέρον είναι εσωτερικά. Στις προθήκες του εκτίθενται 361 δείγματα, που αφορούν 84 είδη ορυκτών σε ποικίλες μορφές τους. Η σπάνια ομορφιά τους και η μυστηριακή δημιουργία τους τα κάνει αντικείμενο μεγάλου θαυμασμού και περιζήτητα αντικείμενα συλλογής σε όλο τον κόσμο. Όλα τα μουσεία Φυσικής Ιστορίας έχουν και ορυκτολογική συλλογή.

Η λαυρεωτική γη είναι εξαιρετικά πλούσια σε ορυκτά, αφού έχει βρεθεί σε αυτήν σχεδόν το 10% του συνόλου των ορυκτών που είναι γνωστά στον πλανήτη μας. Ανάμεσα σε αυτά έχουμε κυρίως ορυκτά του μολύβδου, του χαλκού, αλλά και του αβαντίου, του σιδήρου και του θείου. Κατά το χρυσό αιώνα του Περικλή η ευμάρεια των Αθηνών στην ουσία προερχόταν από τον άργυρο των μεταλλείων της Λαυρεωτικής και συγκεκριμένα από το γαληνίτη, ορυκτό που περιέχει και αργυρούχο μόλυβδο. Μέσα από τα εκθέματα του μικρού μουσείου γίνεται φανερή και η σημασία της δημιουργίας νέων ορυκτών από τις σκωρείες, με ακριβή μάλιστα γνώση της ηλικίας τους. Οι σκωρείες είναι τα υποπροϊόντα από την επεξεργασία των ορυκτών, που συσσωρεύθηκαν σε μεγάλες ποσότητες στην περιοχή γύρω από τα μεταλλεία. Με την πάροδο των αιώνων και τις περιβαλλοντικές επιδράσεις (κυρίως την οξείδωση μέσα στη θάλασσα) δημιουργήθηκαν από αυτές νέα μεταλλεύματα. Παράλληλα είδαμε και προθήκη με τα εργαλεία των μεταλλωρύχων, ένα αργυρό αθηναϊκό νόμισμα του 4ου αι. π.Χ., αλλά και μικρές μολύβδινες «χελώνες», μορφή που είχε το μέταλλο κατά τη διοχέτευσή του στο εμπόριο.

Το ορυκτολογικό μουσείο είναι ένα αυθύπαρκτο, αυτοδύναμο και ολοκληρωμένο έργο, που στεγάζει ένα δείγμα από τους θησαυρούς της λαυρεωτικής γης. Το νέο Λαύριο αποτελεί μια συνέχεια του παλιού, και η ύπαρξη του μουσείου ένα γενναίο δείγμα σεβασμού στον ανθρώπινο μόχθο που κατατέθηκε στην περιοχή αιώνες τώρα.

Γιάννης Δρίβας

Μετά από εννέα χρόνια επαναλήφθηκε στις 10-13 Μαρτίου η εκδρομή στη **Θεσσαλονίκη** με στόχο την αναδίφηση στο βυζαντινό παρελθόν της πόλης. Ο υπογράφων ξενάγησε τους συμμετέχοντες κατ' αρχάς στο κάστρο του Πλαταμώνα, όπου οι πρόσφατες ανασκαφές και η δι-αμόρφωση των χώρων του εσωτερικού αποκαλύπτουν πλέον στον επισκέπτη ένα πολύ ενδιαφέρον οχυρωμένο αστικό σύνολο των μεσο- και υστεροβυζαντινών χρόνων, και στη συνέχεια στα σημαντικότερα ρωμαϊκά και βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης. Οι εκδρομείς επισκέφθηκαν τη ρωμαϊκή αγορά, το επιβλητικό συγκρότημα του Γαλερίου (το ανακτόρο, την ασίδα, τη «Ροτόντα»), τμήμα των βορείων τειχών, τους παλαιοχριστιανικούς ναούς του Αγίου Δημητρίου (που τόσο υπέφερε από τις πρόσφατες επεμβάσεις), της Αχειροποιήτου και της Μονής Λατόμου με τον ιδιόμορφο και άκρως εντυπωσιακό ψηφιδωτό διάκοσμο της ασίδας, το μοναδικό μεσοβυζαντινό μνημείο της πόλης, την Παναγία των Χαλκίων, καθώς και τους Αγίους Αποστόλους, την Αγία Αικατερίνη, τον Άγιο Παντελεήμονα, τον Άγιο Νικόλαο Ορφανό, μάρτυρες της λάμψης της δεύτερης πόλης της αυτοκρατορίας στα ύστερα χρόνια του βίου της. Για μία ακόμη φορά συνειδητοποίησαν όσοι παρευρέθηκαν την όλως ιδιαίτερη θέση της Θεσσαλονίκης όχι μόνο στο ρωμαϊκό και -πολύ περισσότερο- στο βυζαντινό κόσμο, αλλά και στη σημερινή ελληνική πραγματικότητα, καθώς διαθέτει μοναδικό απόθεμα πολιτιστικών θησαυρών, αλλά και τη δυνατότητα να τους διασώσει και να τους αξιοποιεί, είτε δίνοντάς

τους τη θέση που τους αρμόζει στο σύγχρονο πολεοδομικό ιστό, είτε μελετώντας τους και αναδεικνύοντάς τους σε πρότυπα μουσεία, όπως το περικαλλές Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, που οι Φίλοι δεν παρέλειψαν να επισκεφθούν και πάλι.

Το τετραήμερο 13-17 Απριλίου αφιερώθηκε στα **Ιωάννινα** και στα **Ζαγοροχώρια**. Πολυμελής ομάδα είχε την ευκαιρία να γνωρίσει αυτή την τόσο γοητευτική γωνιά της χώρας μας, όπου η ομορφιά της φύσης συναγωνίζεται το κάλλος της λαϊκής αρχιτεκτονικής, με την καθοδήγηση του μέλους μας, κ. Καίτης Βαρβαγιάννη. Με την αγάπη της για το χώρο και κυρίως τη βαθύτατη γνώση των τοπικών εθίμων, των ανθρωπών, των ιδιαιτεροτήτων της περιοχής, ανέδειξε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα στοιχεία που καθιστούν τα ακριτικά Ζαγοροχώρια έναν απολύτως ξεχωριστό τόπο. Οι Φίλοι περιηγήθηκαν το Κάστρο, το Βυζαντινό Μουσείο (όπου ξαναγύρισαν από την Προϊσταμένη της τοπικής Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, κ. Φραγκίσκα Κεφαλλωνίτου) και το Νησί των Ιωαννίνων, το Καλπάκι και το Μπιζάνι, στα μουσεία των οποίων αποτυπώνεται με τον πιο εύγλωττο τρόπο η πρόσφατη ιστορία της πολύπαθης Ηπείρου, τους οικισμούς του Κεντρικού (Βίτσα, Μονοδένδρι, Καπέσοβο, Τσεπέλοβο, Δίλοφο, Κήπους) και του Δυτικού (Αρίστη, Μικρό και Μεγάλο Πάπιγκο) Ζαγορίου, χωρίς βεβαίως να παραλείψουν να ...τιμήσουν την τοπική κουζίνα και πρωτίστως τις περιώνυμες πίτες!

Σταύρος Ι. Αρβανιτόπουλος

Σύμπασα η ομάδα των Φίλων μπροστά στο Λαογραφικό Μουσείο του Αγάπιου Τόλη στους Κήπους

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Ανταποκρινόμενη σε ένα πάγιο αίτημα πολλών μελών του Σωματείου, η Επιτροπή Εκδηλώσεων διοργάνωσε σειρά μαθημάτων στο αμφιθέατρο του κεντρικού κτηρίου, με θέμα: **βυζαντινή αρχιτεκτονική και αγιογραφία**. Από τις δύο ομάδες μαθημάτων πραγματοποιήθηκε για πρακτικούς λόγους μόνο η πρώτη, που απέβηλε στη γνωριμία των συμμετεχόντων με την εν πολλοίς άγνωστη κοσμική αρχιτεκτονική της αυτοκρατορίας από την παλαιοχριστιανική έως και την παθολογία περίοδο. Σε τρεις συναντήσεις (23 Φεβρουαρίου, 2 και 9 Μαρτίου) ο υπογράφων εξέτασε πολεοδομικά ζητήματα και τα έργα κοινής ωφελείας στις βυζαντινές πόλεις, τα σωζόμενα ή γνωστά από τις πηγές ανάκτορα και ιδιωτικές κατοικίες, τα δημόσια κτήρια και τις χαρακτηριστικότερες οχυρώσεις βυζαντινών πόλεων.

Μυστράς, σπίτι Ξ

Δύο εισαγωγικές διαλέξεις δόθηκαν το Μάρτιο και τον Απρίλιο, προκειμένου οι εκδρομείς της Θεσσαλονίκης και των Ζαγοροχωρίων να αποκτήσουν μια πρώτη εικόνα του χώρου που θα επισκέπτονταν. Την Τρίτη 7 Μαρτίου ο υπογράφων παρουσίασε στο αμφιθέατρο του Μουσείου με συνοπτικό τρόπο την ιστορία της πόλης της Θεσσαλονίκης, την πολεοδομική της εξέλιξη, καθώς και τα μνημεία των ρωμαϊκών και των βυζαντινών χρόνων, με ενδεικτικές εικόνες των στοιχείων του διακόσμου τους (αρχιτεκτονικού, ψηφιδωτού, ζωγραφικού). Στις 11 Απριλίου, η καθηγήτρια Λαογραφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, μέλος και Πρόεδρος παλαιότερα των *Φίλων*, κ. Κατερίνα Κορρέ, ανέλυσε στο αίθριο του ισογείου με το μοναδικό της τρόπο τα κυριότερα χαρακτηριστικά του λαϊκού πολιτισμού της Ηπείρου και ιδιαιτέρως του Ζαγορίου, δημιουργώντας το κατάλληλο υπόβαθρο για την περιήγηση των μελών στους οικισμούς αυτούς, που ακολούθησε δύο ημέρες αργότερα.

Σ.Ι.Α.

Απαστράπτουσα και εξαιρετικά εκφραστική η μεσόφωνος Μ.-Ελ. Νέζη στην Ισπανική Βεντάλια (24 Φεβρουαρίου), με τη διακριτική, αλλά άκρως μελωδική και πάντοτε παρούσα συνοδεία του κιθαρίστα Δημ. Δημακόπουλου

Studio Panoulis

"ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ"

Τους τέσσερις πρώτους μήνες του 2006 συνεχίστηκε η σειρά των συναυλιών που διοργάνωσαν οι Φίλοι σε συνεργασία με τη Λέσχη Φίλων José Carreras στο αμφιθέατρο του κτηρίου της Πειραιώς. Παρουσιάστηκαν έργα των: Wolfgang Amadeus Mozart (27/1 και 17/3, συμμετοχή στον παγκόσμιο εορτασμό των 250 χρόνων από τη γέννησή του), Federico García Lorca, Joaquín Rodrigo, Manuel De Falla (Ισπανική Βεντάλια, 24/2), και Richard Strauss (7/4) από την υψίφωνο Μάτα Κατσούλη, τη μεσόφωνο Μαίρη-Ελεν Νέζη, το βιολονίστα Γιώργο Δεμερτζή και τον ηθοποιό Γρηγόρη Βαλτινό με τη συνοδεία του Γιώργου Πέτρου (πιάνο), του Δημήτρη Δημακόπουλου (κιθάρα), του Θανάση Αποστολόπουλου (πιάνο), και του Αναστάσιου Παππά (πιάνο). Η κοπιώδης προετοιμασία των δύο συνεργαζομένων σωματείων και του καλλιτεχνικού συμβούλου, κ. Γιώργου Πέτρου, για τη μεγάλη, πολύμηνη και πρωτότυπη αυτή σειρά εκδηλώσεων ανταμείφθηκε με τα θετικότερα σχόλια των μουσικοκριτικών του αθηναϊκού Τύπου, τη γενική αναγνώριση του υψηλότερου επιπέδου της διοργάνωσης (των καλλιτεχνών, του προγράμματος, της εισαγωγικής διάλεξης του Δρος Γεωργίου-Ιούλιου Παπαδόπουλου, των συνοδευτικών εντύπων, της φιλοξενίας στο αμφιθέατρο και το φουαγιέ του κτηρίου της Πειραιώς), καθώς και από τη θερμή υποδοχή των Φίλων και φίλων που παρευρέθηκαν.

Πολύτιμη η εισαγωγική ομιλία σε καθεμιά από τις συναυλίες του μουσικολόγου Γ.-Ι. Παπαδόπουλου

Studio Panoulis

ντάλια, 24/2), και Richard Strauss (7/4) από την υψίφωνο Μάτα Κατσούλη, τη μεσόφωνο Μαίρη-Ελεν Νέζη, το βιολονίστα Γιώργο Δεμερτζή και τον ηθοποιό Γρηγόρη Βαλτινό με τη συνοδεία του Γιώργου Πέτρου (πιάνο), του Δημήτρη Δημακόπουλου (κιθάρα), του Θανάση Αποστολόπουλου (πιάνο), και του Αναστάσιου Παππά (πιάνο). Η κοπιώδης προετοιμασία των δύο συνεργαζομένων σωματείων και του καλλιτεχνικού συμβούλου, κ. Γιώργου Πέτρου, για τη μεγάλη, πολύμηνη και πρωτότυπη αυτή σειρά εκδηλώσεων ανταμείφθηκε με τα θετικότερα σχόλια των μουσικοκριτικών του αθηναϊκού Τύπου, τη γενική αναγνώριση του υψηλότερου επιπέδου της διοργάνωσης (των καλλιτεχνών, του προγράμματος, της εισαγωγικής διάλεξης του Δρος Γεωργίου-Ιούλιου Παπαδόπουλου, των συνοδευτικών εντύπων, της φιλοξενίας στο αμφιθέατρο και το φουαγιέ του κτηρίου της Πειραιώς), καθώς και από τη θερμή υποδοχή των Φίλων και φίλων που παρευρέθηκαν.

Σ.Ι.Α.

ΚΟΠΗ ΤΗΣ ΠΙΤΤΑΣ

Με τον παραδοσιακό πλέον τρόπο εορτάστηκε από τους Φίλους η αρχή της νέας χρονιάς. Η κοπή της πίττας του Σωματείου στις 16 Ιανουαρίου φιλοξενήθηκε, όπως και πέρυσι, στο κυλικείο του νέου κτηρίου της Πειραιώς, με τη συνοδεία με πιάνο και τραγούδι του κ. Νίκου Ανδρουλακάκη. Ο υπεύθυνος του κυλικείου κ. Τάκης Χριστοφιλέας και οι συνεργάτες του έδωσαν και πάλι τον καλύτερο εαυτό τους για τη διακόσμηση της αίθουσας και την προετοιμασία του προκλητικού στην όψη και πλουσιότατου σε γεύσεις μπουφέ. Τη βραδιά τίμησε με την παρουσία της η Πρόεδρος της Διοικητικής Επιτροπής του Μουσείου, κ. Αιμιλία Γερούλανου, η οποία παρουσίασε τα σχέδια του Μουσείου για το άμεσο και το απώτερο μέλλον.

Σ.Ι.Α.

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Στο Μουσείο Herakleidon, Experience in Visual Arts βρέθηκαν και πάλι οι Φίλοι το Σάββατο 4 Φεβρουαρίου με την ευκαιρία της προσωρινής έκθεσης **Victor Vasarely-To απόλυτο μάτι**, που πραγματοποιείται για την επέτειο των 100 χρόνων από τη γέννηση του καλλιτέχνη [για την πρώτη επίσκεψη των Φίλων τον Οκτώβριο του 2004 βλ. *Ενημ. Δελτίο Γ' 2004*]. Στην έκθεση παρουσιάζονται περίπου 70 έργα: μεταξοτυπίες, προσχέδια, ελαιογραφίες, ακρυλικά και μακέτες για διαφημιστικές αφίσες, καθώς και προσωπικά αντικείμενα του Vasarely. Προερχόμενα από τη μόνιμη συλλογή του Μουσείου και από ιδιωτικές συλλογές, τα εκθέματα καλύπτουν

V. Vasarely, Vertche II, Serigraph, 78,5X78,5εκ.

όλες της περιόδους της καλλιτεχνικής του παρουσίας. Ο Γάλλος, ουγγρικής καταγωγής, Victor Vasarely (1906-1997) με σπουδές ζωγραφικής και γραφιστικής στη Βουδαπέστη και στο Παρίσι, είναι διεθνώς αναγνωρισμένος ως ένας από τους σημαντικότερους καλλιτέχνες του 20ού αιώνα. Θεωρείται ως ο ηγέτης του κινήματος της Op Art, μιας ενδιαφέροντας μορφής αφηρημένης γεωμετρικής τέχνης, που προκαλεί στο μάτι του θεατή φαινόμενα οπτικής απάτης. Οι καινοτομίες που εισήγαγε στο χρώμα και την οπτική ψευδαίσθηση επηρέασαν στη συνέχεια πολλούς σύγχρονους καλλιτέχνες, την αρχιτεκτονική, την πληροφορική, τη μόδα και γενικώς τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τα πράγματα σήμερα.

Απόστολος Βερβέρογλου

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΣ

Την Τετάρτη 18 Ιανουαρίου στις 11.00 μία ομάδα Φίλων του Μουσείου Μπενάκη ξεναγήθηκε στην προσωρινή έκθεση με έργα του **Γιώργου Μπουζιάνη**, που φιλοξενήθηκε στην αίθουσα Σπ. και Ευρ. Κωστοπούλου του 2ου ορόφου του Μουσείου. Την ξενάγηση ανέλαβε η επιμελήτρια της έκθεσης κ. Μάρια Διαμάντη, η οποία με γλαφυρό και κατανοητό τρόπο μας εισήγαγε στο μαγικό κόσμο του ζωγράφου. Οι Φίλοι είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν ένα σημαντικό εκπρόσωπο του ευρωπαϊκού εξπρεσιονισμού μέσα από 70 συνολικώς

Γ. Μπουζιάνης, Προσωπογραφία άνδρα (1925), υδατογραφία, 42X34 εκ.. Μπουζιάνης. Από τη Συλλογή του Βασίλη Ι. Βαλαμπού, Αθήνα 2005, 89

έργα, λάδια, υδατογραφίες, παστέλ και σχέδια. Η έκθεση αποτέλεσε την πρώτη παρουσίαση στο κοινό του καρπού της εικοσιεπτάχρονης προσπάθειας του συλλέκτη Βασίλη Ι. Βαλαμπού να εντοπίσει τις δημιουργίες του Μπουζιάνη, διεσπαρμένες σε κατόχους από διάφορες χώρες. Το αποτέλεσμα της δραστηριότητας αυτής ήταν να συγκροτηθεί η πλουσιότερη σήμερα ιδιωτική συλλογή έργων του σπουδαίου αυτού έλληνα ζωγράφου. Ο Γιώργος Μπουζιάνης (1885-1959) μετά από σπουδές στις Σχολές Καλών Τεχνών των Αθηνών και του Μονάχου και ύστερα από σύντομη θητεία στον ακαδημαϊσμό, το ρεαλισμό και τον εμπρεσιονισμό, διαμόρφωσε ένα αναγνωρίσιμο ζωγραφικό ύφος, που τον κατέταξε στην ελληνική πρωτοπορία. Την εκδήλωση τίμησε με την παρουσία του ο συλλέκτης Β.Ι. Βαλαμπούς.

Απόστολος Βερβέρογλου

Δημήτρης Χαρισιάδης, Ζυγιστής (Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 1946), Φωτ. Αρχείο Μ. Μπενάκη, αρ. αρν. AC 130-2

Τους θησαυρούς του **Φωτογραφικού Αρχείου** γνώρισαν οι Φίλοι που το επισκέφθηκαν στις 6 και 8 Φεβρουαρίου με την καθοδήγηση των πάντοτε φιλόξενων υπευθύνων Λεωνίδα Κουργιαντάκη, Μαρίας Μάττα και Αλίκης Τσίργιαλου. Παρουσιάστηκαν οι στόχοι του Αρχείου, που από την ίδρυσή του το 1973 αποβλέπει στη συγκέντρωση, διαφύλαξη και καταγραφή φωτογραφικών τεκμηρίων του ελληνικού πολιτισμού, αλλά και της ιστορίας και της κοινωνίας της νεότερης Ελλάδας· ακόμη, το σημαντικό έργο που έχει ως τώρα συντελεστεί με τη διάσωση μικρών και μεγάλων αρχείων, όπως της Nelly's, της Βούλας Παπαϊωάννου, του Περικλή Παπαχα-

Φιαλίδιο καλλωπισμού από πρασινωπό φουσητό γυαλί και βάση από στεατίτη (Αίγυπτος, 8ος-9ος αι.). Ύψος: 6 εκ. Μουσείο Ισλαμικής Τέχνης, αρ. ευρ. 3253

τζηδάκη, του Δημήτρη Χαρισιάδη, της Ρένας Ανδρεάδη, του Στέφανου Μαλικόπουλου, του Λουκά Μπενάκη, της Λασκαρίνας Μπούρα, και η διάθεση του υλικού και κάθε δυνατής βοήθειας σε πολυάριθμους ερευνητές.

Μία εβδομάδα αργότερα, στις 15 και 17 Φεβρουαρίου, δύο ομάδες Φίλων ξεναγήθηκαν στο **Μουσείο Ισλαμικής Τέχνης** από την επιμελήτρια του Μουσείου, κ. Ροζάννα Μπαλιάν. Με τη γνωστή ζωντάνια, μεταδοτικότητα και επιστημονική αρτιότητα του λόγου της ταξίδεψε τους παρισταμένους στον ισλαμικό κόσμο, μέσα από εκθέματα που καλύπτουν με πληρότητα το τεράστιο γεωγραφικό εύρος, τη μακραίωνη εξέλιξη και τις ποικίλες εκφάνσεις αυτού του φαινομένου που χαρακτηρίζουμε ως ισλαμικό πολιτισμό.

Μία ειδική παρουσίαση πριν από τα επίσημα εγκαίνια, στις 26 Φεβρουαρίου, και σειρά ξεναγήσεων στην πολλαπλώς ενδιαφέρουσα έκθεση **Χαλκούς, ένεκα αλλαγής** επιδιείλεσε η Διοίκηση του Μουσείου στα μέλη. Τα 500 και πλέον εκθεθέντα νομίσματα, τμήμα της Συλλογής που το Κοινωφελές Ίδρυμα Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου παραχώρησε στο Μουσείο, κατέδειξε τη μεγίστη σημασία που έχει από την αρχαιότητα έως σήμερα η κοπή και χρήση των νομισμάτων από χαλκό –με τις διάφορες προσμίξεις του–, ενός μέσου συναλλαγής προσιτού σε όλους (σε αντίθεση με τα λαμπερά, αλλά συχνά δυσπρόσιτα αργυρά και χρυσά κέρματα), φορέα ιδεών, αισθητικών αξιών και κρατικής προβολής ή επιβολής, μάρτυρα της οικονομικής ανάπτυξης ή της δυσπραγίας της εκδίδουσας αρχής, τεκμηρίου της πορείας εν τέλει του ελληνισμού ανά τους αιώνες.

Σ.Ι.Α.

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΙΤΑΛΙΑ 3-8 ΜΑΪΟΥ 2006

Με μεγάλη συμμετοχή πραγματοποιήθηκε η προγραμματισμένη εκδρομή στην Ιταλία. Επισκεφθήκαμε την Padova, όπου θαυμάσαμε τις τοιχογραφίες του Giotto στο πρόσφατα συντηρημένο παρεκκλήσιο του Scrovegni, τους ναούς του Αγίου Αντωνίου και των Eremitani. Ακόμη, τη Vicenza, όπου διασώζεται εντυπωσιακό σύνολο κτισμάτων του Andrea Palladio, τη Verona, με τη διάσημη αρένα και το λεγόμενο «σπίτι της Ιουλιέττας», καθώς και τις Ferrara και Bologna. Αξέχαστη θα μας μείνει η επίσκεψη στην αυτοκρατορική πόλη της Ravenna, με τα εκπληκτικά ψηφιδωτά. Όλες οι ξεναγήσεις έγιναν από την κ. Νότα Παντελεάκη, η οποία μας μετέδωσε τις γνώσεις και τον ενθουσιασμό της για την ωραία αυτή περιοχή της Ιταλίας.

Λένα Χατζηπέτρου

Ελ. Φεσσά-Εμμανουήλ

Bologna, η Piazza di Nettuno (Πλατεία του Ποσειδώνος, από το ομώνυμο σύμπλεγμα του Gianbologna που την κοσμεί από το 1565) και οι τοξοστοιχίες του Palazzo Comunale, χαρακτηριστικές όλων των κτηρίων που πλαισιώνουν τις μεγάλες αρτηρίες της πόλης

Ελ. Φεσσά-Εμμανουήλ

Vicenza, Villa Valmarana (ai Nani, όπως είναι γνωστή εξ αιτίας των 17 νανόμορφων γλυπτών που τοποθετήθηκαν στις εξωτερικές όψεις), έργο πιθανώς του 1669, διακοσμήθηκε το 1757 με τοιχογραφίες από τους Tiepolo, πατέρα και γιο: τον Giambattista και τον Giandomenico

Αημ. Φεσσάς

Η ομάδα... εν απαρτία με πανοραμική θέα της Vicenza από την Piazzale Vittoria του Monte Berico

Γ. Βορλόου

Μία από τις πολυάριθμες γέφυρες πάνω από τον ποταμό Adige, που διασχίζει τη Verona: η Ponte de la Pietra

Γ. Βορλόου

Ο οκτάτρουλλος ναός του τοπικού αγίου και προστάτη της Padova, Sant' Antonio. Κτισμένος σε τρεις φάσεις μεταξύ των ετών 1238-1310, στεγάζει το λείψανο του αγίου και μεγάλο αριθμό έργων τέχνης, μεταξύ των οποίων τριάντα γλυπτά του Donatello

Ελ. Φεσσά-Εμμανουήλ

Στον Άγιο Απολλινάριο το Νέο της Ραβέννας συνυπάρχουν ψηφιδωτά της περιόδου της ανέγερσής του από το γότθο βασιλέα Θεοδώριχο (περ. 500) με εκείνα της εποχής του Ιουστινιανού (περ. 561)

ΡΑΛΛΟΥ ΜΑΝΟΥ - ΝΙΚΟΛΗΣ ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ-ΓΚΙΚΑΣ

ΥΔΡΑ, ΤΟΠΟΣ ΚΟΙΝΟΣ

Στην Ύδρα, πατρογονική εστία, χώρο φορτισμένο με αναμνήσεις και έντονες συγκινήσεις, καταφύγιο και πηγή γαλήνης και έμπνευσης για δύο από τους επιφανέστερους εκπροσώπους της λαμπερής μεταπολεμικής γενεάς καλλιτεχνών και ανθρώπων του πνεύματος, τη Ραλλού Μάνου και το Νίκο Χατζηκυριάκο-Γκίκα, εγκαινιάζεται την 1η Ιουλίου μια σημαντική έκθεση με πρωτοβουλία του Ελληνικού Χοροδράματος και τη σύμπραξη του Μουσείου Μπενάκη. Στο λιθόκτιστο κτήριο του Ιστορικού Αρχείου-Μουσείου, στην είσοδο του λιμανιού, θα εκτεθούν τα πρωτότυπα κοστούμια και σκηνικά του χοροδράματος «Το Καταραμένο Φίδι», που πρωτοπαρουσιάστηκε στο θέατρο Rex το 1952, ενός θρυλικού πλέον έργου, για το οποίο συνεργάστηκαν η Ραλλού Μάνου, ο Νίκος Χατζηκυριάκος Γκίκας, ο Μάνος Χατζιδάκις και ο Ευγένιος Σπαθάρης.

Η έκθεση, που θα διαρκέσει ως το τέλος Ιουλίου και στη συνέχεια θα μεταφερθεί στα Ιωάννινα, πλαισιώνεται από σειρά μουσικών εκδηλώσεων, που θα πραγματοποιηθούν στο νησί

κατά τη διάρκεια του Ιουλίου. Την ημέρα των εγκαινίων (1/7) ο Γιώργος Δεμερτζής και το Ελληνικό Κουαρτέτο Εγχόρδων ερμηνεύουν έργα του Μ. Θεοδωράκη, του L.V. Beethoven και του W.A. Mozart· ο Φίλιππος Τσαλαχούρης παρουσιάζει στις 8 του μηνός τραγούδια του Μάνου Χατζιδάκι για το θέατρο, με φωνή (Ευγενία Καλοφώνου) και τσέλλο (Αμαλία Γιαννοπούλου)· τον κύκλο κλείνει το ρεσιτάλ της Ντόρας Μπακοπούλου και του Ανδρέα Καρακώτα στις 22 Ιουλίου με την Ερμηιά, τις Έξι Λαϊκές Ζωγραφιές και το Καταραμένο Φίδι. Στη διοργάνωση των εκδηλώσεων συνέβαλαν οι Φίλοι του Μουσείου Μπενάκη, η Ελληνική Τεχνοδομική και οι Εκδόσεις Κέρκυρα-Αρχείο Βοβολίνη.

Το Διοικητικό Συμβούλιο για την περίοδο 2006-2007

Μετά τις αρχαιρεσίες της 28ης Μαρτίου 2006 το νέο Διοικητικό Συμβούλιο για την περίοδο 2006-2007 συγκροτήθηκε σε σώμα με την ακόλουθη σύνθεση:

Πρόεδρος:	Λένα Χατζηπέτρου
Α' Αντιπρόεδρος:	Νίκος Βασιλάτος
Β' Αντιπρόεδρος:	Διονύσης Βλαχόπουλος
Γεν. Γραμματέας:	Σταύρος Ι. Αρβανιτόπουλος
Ταμίας:	Απόστολος Βεργέρογλου
Μέλη:	Ανθή Βαλσαμάκη
	Πάνος Μανιάς
	Αρτεμης Σκουμπουρδή
	Ρωξάνη Τσιμπιροπούλου

Αναπληρωματικά μέλη: Μάρω Αλεξάκη, Λύντια Τρίχα, Καίτη Βαρβαγιάννη.

Την Επιτροπή Υποψηφιοτήτων αποτελούν οι:
Κάτε Συνοδινού, Εύη Παυλώφ, Κωνσταντίνος Τσαμαδός.

Ενημερωτικό Δελτίο των Φίλων του Μουσείου Μπενάκη

Πλατεία Φιλικής Εταιρείας 15, 106 74 Αθήνα
Τηλ.: 210-7229958, Fax: 210-7298183, E-mail: friendbm@hol.gr
Ώρες Γραμματείας: Δευτέρα - Παρασκευή 9-2 μ.μ.

Συντακτική Επιτροπή:

Διοικητικό Συμβούλιο των Φίλων του Μουσείου Μπενάκη

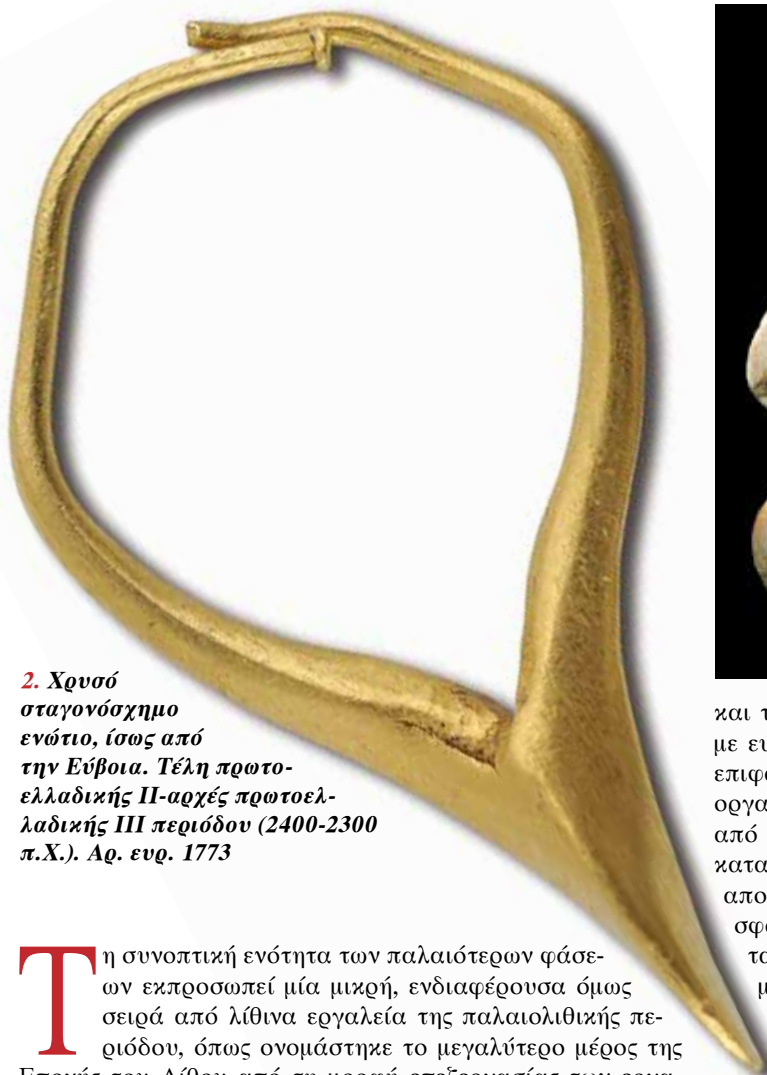
Υπεύθυνος σύνταξης: Σταύρος Ι. Αρβανιτόπουλος

Γραμματεία: Μαριέλλα Τσαλδάρη-Βέλιου

Art Director: Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος

ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΑΪΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ

Η ελληνορωμαϊκή συλλογή του Μουσείου Μπενάκη αριθμεί 8.000 περίπου αντικείμενα, καλύπτοντας ένα ευρύτατο χρονικό φάσμα από την αυγή της προϊστορίας έως το τέλος της ρωμαϊκής περιόδου και αποτελεί την πρώτη χρονολογική μονάδα στο νέο εκθετικό πρόγραμμα του Μουσείου. Χάρης στη συμβολή ελλήνων και ξένων δωρητών, αλλά και σε παρακαταθήκες διαφόρων μουσείων, η ενότητα αυτή αντιπροσωπεύει σήμερα όλες τις εκφραστικές τάσεις της αρχαίας ελληνικής τέχνης και σκιαγραφεί την ιστορική διαδρομή του Ελληνισμού ανά τους αιώνες.

2. Χρυσό σταγονόσχημο ενώτιο, ίσως από την Εύβοια. Τέλη πρωτοελλαδικής II-αρχές πρωτοελλαδικής III περιόδου (2400-2300 π.Χ.). Αρ. ευρ. 1773

Τη συνοπτική ενότητα των παλαιότερων φάσεων εκπροσωπεί μία μικρή, ενδιαφέρουσα όμως σειρά από λίθινα εργαλεία της παλαιολιθικής περιόδου, όπως ονομάστηκε το μεγαλύτερο μέρος της Εποχής του Λίθου από τη μορφή επεξεργασίας των εργαλείων που χρησιμοποιούσε ο άνθρωπος, νομάς και κυνηγός ο ίδιος, στην προσπάθειά του να ελέγξει το περιβάλλον του. Στην πιο σύνθετη δομή της ομάδας των νεολιθικών εργαλείων, κατασκευασμένων από πέτρα, πυριτόλιθο ή μηλιακό οψιανό, αντανακλάται με τρόπο σαφή η μετάβαση από το θηρευτικό-συλλεκτικό στάδιο στο γεωργικοκτηνοτροφικό-παργωγικό, μια ριζική μετατροπή που συντελέστηκε σταδιακά και γύρω στο 7000 π.Χ. οδήγησε στη «γέννηση» του νεολιθικού πολιτισμού. Από τους νεολιθικούς χρόνους το Μουσείο διαθέτει εκτός των εργαλείων μια ολιγομελή ομάδα αέριων αγγείων και ένα μεγάλο αριθμό οστράκων, πολλά από τα οποία προδίδουν τον ακριβή τύπο του αγγείου από όπου προέρχονται και άνωθεν εκπροσωπούν με επάρκεια τους διακοσμητικούς ρυθμούς της κεραμικής στη Μακεδονία

1. Μαρμάρινο ειδώλιο-περίαπτο καθιστής γυναικείας μορφής, μάλλον από την Πελοπόννησο. Μέση/νεώτερη νεολιθική περίοδος (5800-4500 π.Χ.). Αρ. ευρ. 31350. Δωρεά Ελ. French στη μνήμη του πατέρα της A.J.B. Wace

και τη Θεσσαλία. Οι ρέουσες και γεωμετρικές φόρμες, που με ευφρόσυνη πολλές φορές διάθεση αναπαράγονται στην επιφάνεια των πήλινων σκευών, δηλώνουν τον «εικαστικό οργανισμό» που έζησε ο άνθρωπος σε όλο τον ελλαδικό χώρο από την 6η έως την 4η χιλιετία π.Χ. Η προσπάθειά του να κατανοήσει, να μυήσει και να μυηθεί στο μυστήριο της ζωής αποτυπώνεται στα αντικείμενα που παραπέμπουν στη σφαίρα των συμβόλων, στα οποία συγκαταλέγονται και τα ειδώλια, τούτος ο «μικρόκοσμος» της νεολιθικής πραγματικότητας. Στην καθόλου αμελητέα ενότητα νεολιθικών θεσσαλικών ειδωλίων του Μουσείου κυριαρχούν εκείνα που αποδίδουν γυναικείες μορφές με τονισμένα ανατομικά –συνδεδεμένα με τη μητρότητα– χαρακτηριστικά. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν εκείνα τα πήλινα που παριστάνουν γυναικείες μορφές σε κατάσταση εγκυμοσύνης και σε στάση τοκετού, καθώς και ένα μαρμάρινο ειδώλιο καθιστής σχηματοποιημένης γυναικείας μορφής, εφοδιασμένο με οπή ανάρτησης, προκειμένου να χρησιμοποιείται ως περίαπτο, ως κόσμημα δηλαδή με πρόδηλο το φυλακτικό του χαρακτήρα (εικ. 1).

Η νεολιθική παράδοση στη σχηματοποίηση του ανθρώπινου σώματος σε συνδυασμό με μια πρώτη προσπάθεια απόδοσης της φυσικής πραγματικότητας αντικατοπτρίζονται άμεσα στα μαρμάρινα κυκλαδικά γυναικεία ειδώλια της πρώιμης Εποχής του Χαλκού (3200-2000 π.Χ.), προϊόντα του ακμάζοντος νησιωτικού χώρου, η πολιτιστική δραστηριότητα του οποίου αντιπροσωπεύεται από ικανοποιητικό αριθ-

μό μαρμαρίνων αγγείων και πήλινων σκευών με εγγάρακτο διάκοσμο. Η δυναμική παρουσία του χαλκού στα τέλη της 4ης χιλιετίας π.Χ. –με ανοιχτό ακόμη το θέμα της προέλευσής του– αλλά και η χρήση του αργύρου, του μολύβδου και του χρυσού συνέβαλαν στην ανάπτυξη, όπως ήταν αναμενόμενο, του εμπορίου και της ναυσιπλοΐας, εντατικοποίησαν τις ανταλλαγές και μετατόπισαν το κέντρο δράσης στις παράλιες θέσεις και τα νησιά του Αιγαίου. Τα πολύτιμα σκεύη του «θησαυρού της Ευβοίας», με ορατά τα ανατολικά πρότυπα στη φόρμα τους και βέβαιη την εξωαιγαιακή προέλευση του υλικού κατασκευής τους, τουλάχιστον των δύο χρυσών, καθώς και ένα χρυσό σταγονόσχημο ενώτιο μάλλον από την ίδια περιοχή (εικ. 2) καταδεικνύουν τα μακρινά ταξίδια που αποτολμά ο άνθρωπος της 3ης χιλιετίας π.Χ., αλλά και την προφανή τάση προβολής του κοινωνικού του γοήτρου με τη συγκέντρωση αγαθών κύρους.

Με εξαίρεση τον πρωτοκυκλαδικό, λίγα δείγματα εκπροσωπούν στις συλλογές του Μουσείου τους υπόλοιπους πολιτισμούς, που την περίοδο αυτή δημιουργούνται στον ελλαδικό χώρο: τον πρωτοελλαδικό στο νοτιότερο ηπειρωτικό κορμό, τον πρωτομινωικό στην Κρήτη, και τον τρωικό στο βορειοανατολικό Αιγαίο και τα απέναντι μικρασιατικά παράλια, με πρόδηλες τις επιρροές από την ενδοχώρα της Μικράς Ασίας (εικ. 3). Επαρκώς παρουσιάζεται η κυπριακή τέχνη της 3ης και 2ης χιλιετίας π.Χ., τέχνη εξαιρετικά πρωτότυπη και διαρκώς ανανεούμενη, εφ' όσον σε τούτο το σταυροδρόμι της ανατολικής Μεσογείου με τα πλούσια κοιτάσματα χαλκού έρχονται σε επαφή διαφορετικοί μεταξύ τους πολιτισμοί, οξύνοντας συνεχώς τη φαντασία των ντόπιων καλλιτεχνών (εικ. 4).

Η προετοιμασία για τη δημιουργία του πρώτου μεγάλου πολιτισμού στο γεωγραφικό χώρο της Ευρώπης, που κατά τις αρχές της 2ης χιλιετίας π.Χ. πραγματοποιείται στην Κρήτη με την ίδρυση των πρώτων ανακτόρων και τη συνακόλουθη οργάνωση των ντόπιων εργαστηρίων, ιχνηλατείται μέσα από μερικά μόνο λίθινα αγγεία. Με λίγα, αλλά χαρακτηριστικά δείγματα εκπροσωπείται η μινωική τέχνη στην περίοδο της μέγιστης ακμής της, μετά το 1700 π.Χ., όταν τα πρώτα ανάκτορα καταστρέφονται από σεισμό και ξανακτίζονται λαμπρότερα, και έως το 1450 π.Χ., όταν στο νησί εγκαθίστανται οι Μυκηναίοι. Από τα ανάκτορα εκπορεύεται άλλωστε και η κρητική τέχνη της περιόδου και αυτά υπηρετεί όχι μόνο ως φορέας της πολιτικής, αλλά και της θρησκευτικής ιδεολογίας του ύπατου άρχοντα, ο οποίος είναι βασιλιάς και αρχιερέας συγχρόνως. Στη μινωική τέχνη είναι διακριτή η εναρμόνιση με τους ρυθμούς της φύσης και η εξοικείωση με το υγρό στοιχείο, που θα μπολιάσει με την κινητική συστροφή του τις ενίοτε τολμηρές δημιουργίες της εποχής. Όπως είναι ορατή και μια στενά συνυφασμένη με όλες τις εκφάνσεις του ανθρώπινου βίου θρησκευτικότητα.

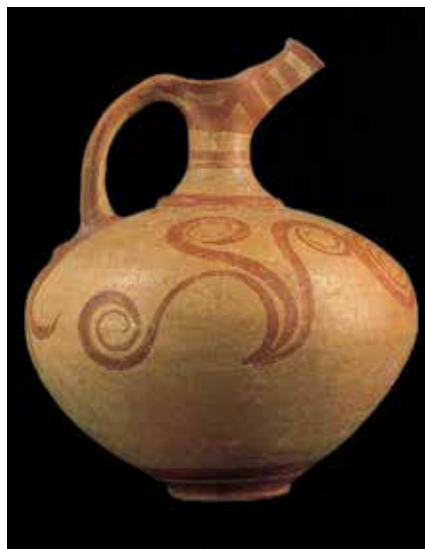
Προϊόντα του κρητομυκηναϊκού πολιτισμικού αμαλγάματος, που δημιουργείται στον αιγαιακό χώρο από το 16ο έως το 14ο αι. π.Χ., αφ' ότου δηλαδή δημιουργήθηκε στον ελλαδικό χώρο με επίκεντρο την Πελοπόννησο ο μυκηναϊκός πολιτισμός, είναι τα πολλά χρυσά σφραγιστικά δακτυλίδια, τα χρυσά περιδέρια, καθώς και μια αξιόλογη σειρά σφραγιδολίθων από τη Θήβα και την Κρήτη. Οι μυκηναίοι άρχοντες, προκειμένου να χρησιμοποιήσουν την τέχνη ως μέσο προβολής, στράφηκαν πολύ γρήγορα στην ακμαία Κρήτη, υιοθετώντας από τον κόσμο της ό,τι συμφωνούσε με τις δικές τους παραδόσεις και προκαλώντας έτσι το πρώτο συναπάντημα του ελλαδικού με το μινωικό πνεύμα. Στα αντικείμενα των συλλογών του Μουσείου που αντιπροσωπεύουν τη μυκηναϊκή τέχνη μετά το 14ο αι. π.Χ., όταν ανεγείρονται τα επιβλητικά ανάκτορα με τα μνημειώδη οχυρωματικά τεί-

3. Σφαιρική πρόχους από την περιοχή της Τροίας με μακριά πεπλατυσμένη προχόη και μαστοειδείς αποφύσεις στον ώμο. Γύρω στα μέσα της 3ης χιλιετίας π.Χ. Αρ. ευρ. 39292. Δωρεά Ελ. Ναούμ-Γαρέζου στη μνήμη των Γ. και Κ. Ναούμ

4. Κυπριακή πυξίδα της μελανοστιλβωτής κεραμικής, με πικνό εγγάρακτο διάκοσμο και λευκή ύλη στις εγχαράξεις. Πρώιμη κυπριακή II περίοδος (2075-2000 π.Χ.). Αρ. ευρ. 31357. Δωρεά Ρ. και Τ. Μιλλιέξ

5. Μυκηναϊκή ραμφόστομη πρόχους, διακοσμημένη με ναυτίλους-αργοναύτες, μοτίβο προερχόμενο από το θαλάσσιο κόσμο. Υστεροελλαδική ΙΙΑ1 περίοδος (1400-1350 π.Χ.). Αρ. ευρ. 32535. Κληροδότημα Π. Βλάχαλη

6. Χάλκινο ειδώλιο, πελοποννησιακού εργαστηρίου, με την εξαιρετικά σπάνια παράσταση ιππεύουσας κουροτρόφου θεάς, με συμπληρωμένο το πρόσθιο τμήμα του αλόγου και τη βάση. Υστερη γεωμετρική Ι περίοδος, γύρω στο 750 π.Χ. Αρ. ευρ. 31475. Δωρεά Μ. Χωραφά

χη, είναι εμφανής η ομοιομορφία και το τυποποιημένο θεματολόγιο, φαινόμενα που επιτάσσει η ενιαία πολιτισμική ταυτότητα της μυκηναϊκής Ελλάδας (εικ. 5).

Μετά την κατάρρευση του μυκηναϊκού κόσμου με την ταυτόχρονη καταστροφή των ανακτορικών κέντρων γύρω στα 1200 π.Χ. και την οριστική εγκατάσταση στον ελλαδικό χώρο κατά τον 11ο αι. των Δωριέων, που φέρνουν μαζί τους την τεχνογνωσία του σιδήρου, η Ελλάδα εισέρχεται στην περίοδο των λεγόμενων «Σκοτεινών Αιώνων» (10ος-9ος αι. π.Χ.). Κατά τους μεταβατικούς αυτούς χρόνους οι παλαιοί μυκηναϊκοί πληθυσμοί συγχωνεύονται με τμήματα των επήλυδων λαών, επέρχεται ο συγκερασμός των θρησκευτικών παραδόσεων, ενώ στην τέχνη οι μυκηναϊκές μνήμες λανθάνουν χωρίς να εξαφανίζονται. Τούτο φαίνεται κυρίως στο νέο κεραμικό ρυθμό, που δημιουργείται στην Αθήνα γύρω στο 1000 π.Χ. και με την εύρυθμη συμμετρία του και το «γεωμετρικό» του θεματολόγιο θα ονοματοθετήσει την περίοδο από το 1000 έως το 700 π.Χ. ως *γεωμετρική*.

Οι συλλογές που καλύπτουν τη διάρκεια της γεωμετρικής περιόδου με αντικείμενα από τη Μακεδονία, τη Θεσσαλία, την Αττική και τα νησιά είναι αρκετά εκτεταμένες. Αγγεία και κοσμήματα, στα οποία η ανθρώπινη μορφή αποδίδεται αφαιρετικά, γοητεύουν με την καθαρότητα της φόρμας και το λιτό περίγραμμα. Η ίδρυση των πρώτων αποικιών διαρκούντος του 8ου αι. π.Χ. και η ανασύσταση των ντόπιων εργαστηρίων κεραμικής και μεταλλοτεχνίας σημαίνουν και την αναβίωση του ελληνικού κόσμου. Οι αισθητικές αναζητήσεις αυτού του αιώνα, όσο και οι βαθύτερες θρησκευτικές και κοινωνικές αλλαγές που τις γεννούν, εικονογραφούνται

σε ένα σπάνιο για τη θεματογραφία του χάλκινο ειδώλιο ιππεύουσας κουροτρόφου θεάς (εικ. 6).

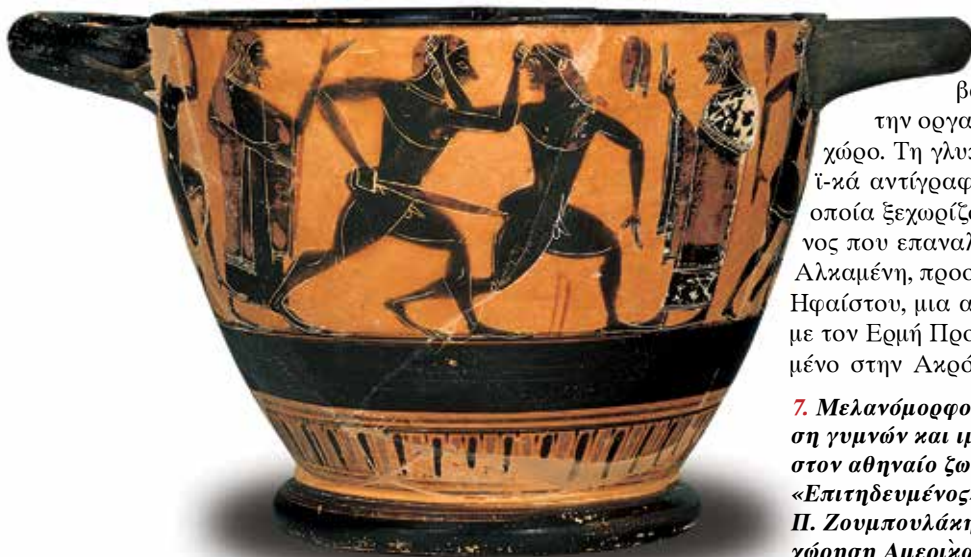
Ο 7ος αι., κατά τη διάρκεια του οποίου η επίδραση της Ανατολής στην ελληνική τέχνη έρχεται να διασκεδάσει τις αυστηρές γεωμετρικές φόρμες, οριοθετώντας ένα νέο θεματολόγιο, είναι γνωστός και ως «ανατολίζουσα» περίοδος. Στην ενδιαφέρουσα ομάδα από τμήματα μεγάλων πηλίνων κρητικών πιθαριών με ανάγλυφες σφίγγες και ρόδακες, αντανakλάται ο μυστηριακός κόσμος της Ανατολής, και στο χρυσό διάδημα από την Κω με τους επίθετους ρόδακες και τις ανάγλυφες σφίγγες με τις δαιδαλικές κεφαλές, υπομνηματίζεται η αυξανόμενη οικονομική ευμάρεια της περιόδου.

Η αποικιακή εξάπλωση των Ελλήνων στα ανατολικά παρτρία και από το 770 π.Χ. και στη δυτική Μεσόγειο κορυφώνεται στη διάρκεια του 6ου αι., όταν ο ελληνικός κόσμος μέχρι τον Ατλαντικό Ωκεανό, αναδιαρθρώνοντας με τρόπο ριζικό την οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ζωή. Η δημιουργία μιας ισχυρής μεσαίας τάξης και οι αγώνες της για ενεργητικότερη συμμετοχή στα κοινά θα οδηγήσουν σε συχνά αιματηρές αντιπαραθέσεις με την τάξη των ευγενών αριστοκρατών.

Η γέννηση του μελανόμορφου ρυθμού στην Κόρινθο και η επικράτησή του κατά τον 6ο αι. στα κεραμικά εργαστήρια των Αθηνών ιχνηλατείται σε μια σειρά κορινθιακών και αττικών αγγείων. Τα τελευταία μάλιστα, διακοσμημένα στην πλειονότητά τους με μυθολογικές παραστάσεις, δικαιολογούν το χαρακτηρισμό του αθηναϊκού Κεραμικού ως χώρου σφυρηλάτησης της πρώτης «αληθινά λαϊκής εικονογραφικής τέχνης της αρχαιότητας», μιας τέχνης που κατέκτησε τις αγορές της εποχής (εικ. 7). Στον 6ο αι. π.Χ., τα όρια του οποίου σηματοδοτούν την αρχαϊκή περίοδο, χρονολογούνται επίσης λίγα, αλλά εκλεκτά δείγματα της μνημειακής αττικής γλυπτικής. Σε τούτα και στις διστακτικές κινήσεις των μελών τους απηχείται η κινητική πνοή, που την εποχή αυτή αποδεσμεύει στη γλυπτική την ανθρώπινη μορφή από την ακινησία, ως απόηχος της επιτακτικής πλέον ανάγκης των Ελλήνων να γνωρίσουν τον κόσμο. Αντιπροσωπευτικό της περιόδου το ημίεργο άγαλμα κούρου από τη Νάξο, εκπροσωπεί τον αγαλματικό τύπο της γυμνής ανδρικής μορφής που κυριάρχησε στα αρχαϊκά χρόνια μαζί με εκείνον της κόρης, της ντυμένης γυναικείας εκδοχής του, και τα δύο με επιτύμβιο όσο και αναθηματικό προορισμό.

Οι αλλαγές που πραγματοποιούνται στην πλαστική κατά τον 5ο αι. π.Χ. αισθητοποιούνται σε ένα αυστηρορρυθμικό κορμό πεπλοφόρου από ψαμμίτη, έργο ίσως κάποιου περιφερειακού εργαστηρίου, σημαντικό διότι πιστοποιεί την υπέρβαση των υπολειμμάτων του αρχαϊσμού και την οργανική ένταξη της μορφής στον περιβάλλοντα χώρο. Τη γλυπτική του 5ου αι. π.Χ. εκπροσωπούν ρωμαϊκά αντίγραφα πρωτότυπων δημιουργιών, ανάμεσα στα οποία ξεχωρίζουν μια κεφαλή Αθηνάς με κορινθιακό κράνος που επαναλαμβάνει το φημισμένο άγαλμα του γλύπτη Αλκαμένη, προορισμένο να κοσμήσει τον αθηναϊκό ναό του Ηφαίστου, μια αμφιπρόσωπη ερμαϊκή στήλη που συνδέεται με τον Ερμή Προπύλαιο, έργο και αυτό του Αλκαμένη, στημένο στην Ακρόπολη των Αθηνών, καθώς και μια κεφαλή

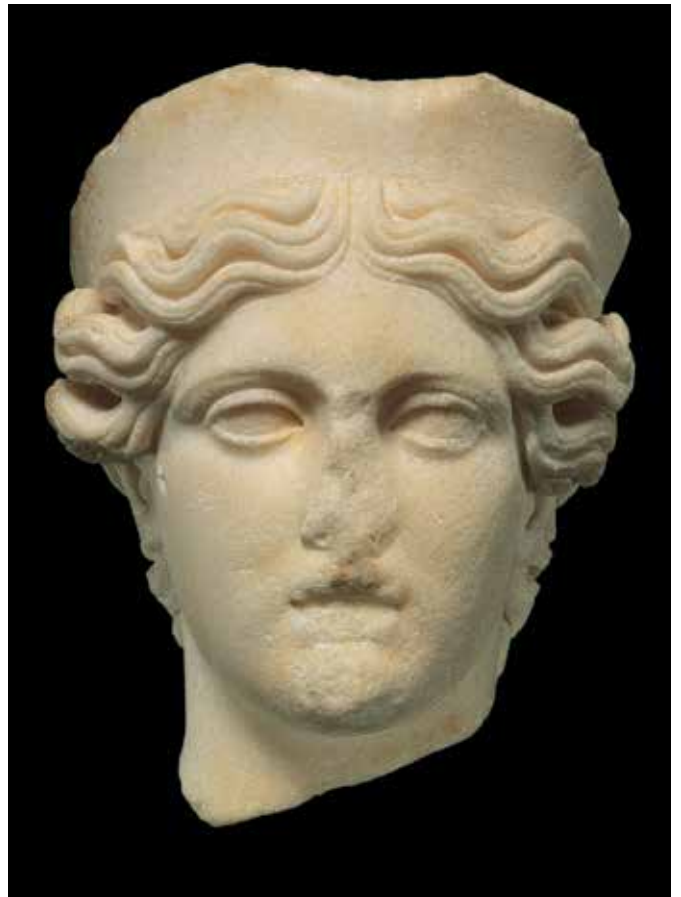
7. Μελανόμορφος σκύφος αττικού εργαστηρίου με παράσταση γυμνών και ματιοφόρων ανδρικών μορφών. Αποδίδεται στον αθηναίο ζωγράφο, γνωστό με το συμβατικό όνομα «Επιτηδευμένος». Γύρω στο 540 π.Χ. Αρ. ευρ. 33042. Δωρεά Π. Ζουμπουλάκη στη μνήμη του συζύγου της Τάσου, παραχώρηση Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών Αθήνας και Μητροπολιτικού Μουσείου Ν. Υόρκης

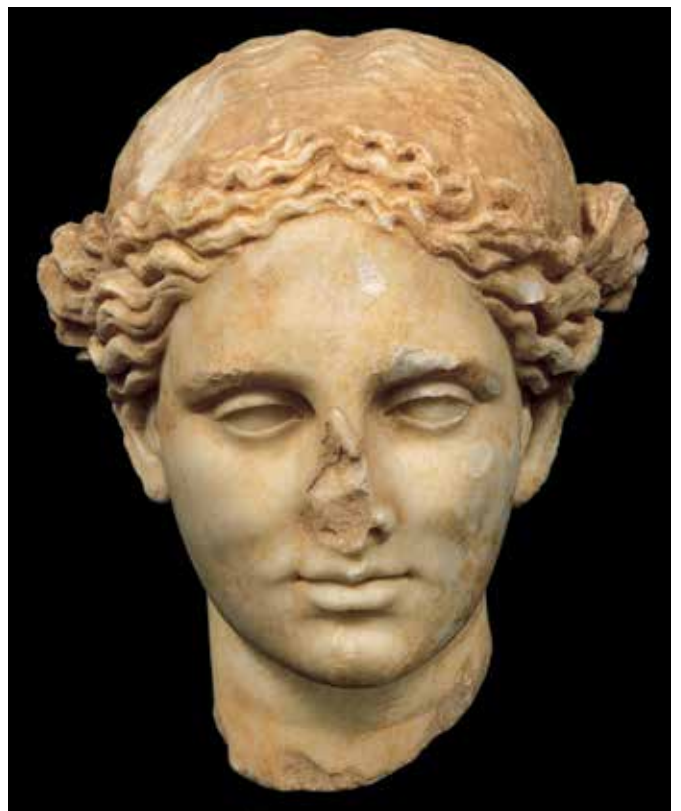
θεάς με διάδημα, μάλλον από την Αθήνα (εικ. 8). Στη γαλήνη των κλασικών τούτων μορφών είναι εμφανής η σύζευξη των αντιθέσεων, του ήθους με το πάθος, της νεότητας με την εγκρατή ωριμότητα, του ανθρώπινου με το θεϊκό στοιχείο. Σε αυτήν ακριβώς την ενοποίηση των αντιθέτων οφείλεται η μοναδική εκφραστική πληρότητα που κατέκτησε η τέχνη του 5ου αι. στην Αθήνα κατά τη διάρκεια μιας και μόνο γενιάς, έτσι ώστε να δικαιολογείται απολύτως ο χαρακτηρισμός της ως «κλασσικού θαύματος». Οι νίκες των Ελλήνων στους περσικούς πολέμους (490-479 π.Χ.), κατά τη διάρκεια των οποίων η Αθήνα κράτησε πρωταγωνιστικό ρόλο, σηματοδοτούν τη μετάβαση από την αρχαϊκή στην κλασική περίοδο, εγκαινιάζοντας το Χρυσό Αιώνα για την πόλη της θεάς της σοφίας, καθώς αυτή αναδεικνύεται σε κέντρο οικονομικό και πνευματικό με εδραιωμένο δημοκρατικό πολίτευμα. Την κλασική τέχνη αναμφίβολα κορυφώνει η αρχιτεκτονική και ο γλυπτικός διάκοσμος του Παρθενώνα (447-432 π.Χ.), εκεί όπου ως σταθερό και απαράβατο μέτρο των αξιών του πολιτισμού ορίζεται ο άνθρωπος.

Στη μελέτη της εσωτερικής δομής της ανθρώπινης μορφής επικεντρώνονται τώρα όχι μόνο οι γλύπτες, αλλά και οι αγγειογράφοι, αξιοποιώντας τις εκφραστικές δυνατότητες του ερυθρόμορφου ρυθμού, μιας αθηναϊκής επινόησης των χρόνων γύρω στο 530 π.Χ. Στα αττικά ερυθρόμορφα αγγεία του Μουσείου, που συνιστούν ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον σύνολο, δίπλα στα πρόσωπα του μύθου παρελαύνουν οι απλοί άνθρωποι σε ποικίλες σκηνές από την καθημερινή ζωή, που δεν θα πρέπει να «αναγνωσθούν» ως συμβατικές απεικονίσεις της πραγματικότητας, αλλά ως εξιδανικευμένες αναπαραστάσεις ενός κόσμου ιδεατού. Αξιόλογα δείγματα κοροπλαστικής, της τέχνης που την ίδια εποχή συγκέντρωνε την αγάπη όχι μόνο των κεραμέων, αλλά και του αγοραστικού κοινού, μια μικρή ενότητα λευκών ληκύθων, αττικών αγγείων με αποκλειστικώς ταφικό προορισμό, η κόσμηση των οποίων μας μεταφέρει μια εικόνα για τη χαμένη σήμερα μεγάλης κλίμακας ζωγραφική του 5ου αι., μοναδικά κοσμήματα, με το λιτό τους χαρακτήρα να απηχεί τις απλές και οργανικά συγκροτημένες φόρμες των κλασικών χρόνων, καθώς και αρκετά νομίσματα, που υπογραμμίζουν την οικονομική ευμάρεια της Αθήνας και των υπόλοιπων ελληνικών πόλεων-κρατών, συνθέτουν μια συνοπτική εικόνα της τέχνης του 5ου αι. π.Χ.

Ο Πελοποννησιακός Πόλεμος (431-404 π.Χ.) θα επέλθει ως δραματική κορύφωση των επεκτατικών τάσεων της αθηναϊκής πολιτικής. Μετά την ήττα της από την ολιγαρχική Σπάρτη, η Αθήνα, κάτω από δημοκρατικό ακόμη πολίτευμα, εισέρχεται σε οικονομική κρίση και τα περιζήτητα άλλοτε αγγεία της παύουν να μονοπωλούν το ενδιαφέρον της αγοράς. Η οικονομική δυσπραγία θα γεννήσει ένα πνεύμα αναζήτησης και αυτοκριτικής, και το συναίσθημα, το ατομικό «πάθος», θα γίνει το φίλτρο της τέχνης του 4ου αι. Πολύ γνωστά αυτή την περίοδο είναι τα κεραμικά εργαστήρια της Κάτω Ιταλίας, αξιόλογα δείγματα των οποίων υπάρχουν στις συλλογές του Μουσείου, ενώ στα σύγχρονα αττικά είναι αισθητή η έκπτωση της ποιότητας και η στρόφη στην αναπαραστάση σκηνών του οικογενειακού βίου. Στη μεγάλη πλαστική αντιθέτως, μια νέα γενιά από φημισμένους γλύπτες αξιοποιεί τα επιτεύγματα του 5ου αι., οξύνοντας ταυτοχρόως το δικό της δείκτη ευαισθησίας. Τα σώματα, ευλύγιστα, κινούνται ελεύθερα στο χώρο με χάρη, τα πρόσωπα συσπώνται. Στην Αττική ο 4ος αι. σφραγίζεται κυρίως από την καλλιτεχνική δημιουργία του Πραξιτέλη, οι θεϊκές μορφές του οποίου εξανθρωπίζονται και αποκτούν γήινη «επιφάνεια», όπως τούτο εμφανίζεται και στο ρωμαϊκό αντίγραφο της κεφαλής του Απόλλωνος Σαυροκτόνου (εικ. 9), ενός ιδιαίτερος

8. Μαρμάρινη γυναικεία κεφαλή με διάδημα. Ρωμαϊκό αντίγραφο κεφαλής αθηναϊκού λατρευτικού αγάλματος, ίσως έργου του Αγορακρίτου, που εικόνιζε κάποια πελοπόρο θεά (περ. 430 π.Χ.). Αρ. ευρ. 33098. Παραχώρηση Π. Θεοδωρακόπουλου

9. Μαρμάρινη κεφαλή του Απόλλωνος Σαυροκτόνου. Κηφισιά, ίσως από την έπαυλη του Ηρώδη του Αττικού, 2ος αι. μ.Χ. Αρ. ευρ. 23722. Δωρεά Σπ. Χαροκόπου

10. Χρυσός δίσκος με ανά-
γλυφη προτομή της Αθηνάς.
Το δικτυωτό πλέγμα των
αλυσίδων, το οποίο περιβάλ-
λει το κόσμημα, υποδηλώνει
ότι χρησίμευε για τη συ-
γκράτηση των μαλλιών στον
ανχένα. Από το «Θησαυρό
της Θεσσαλίας», 2ος αι. π.Χ.
Αρ. ευρ. 1556

αγαπητού πραξιτελικού έργου κατά την αρχαιότητα. Το ίδιο πνεύμα αντανακλάται σε αρκετά σπαράγματα από σύγχρονα επιτύμβια ανάγλυφα, που φέρουν παραστάσεις δεξιώσεως (του ύστατου χαιρετισμού του ή της νεκρής στα μέλη της στενής οικογένειας). Σκηνές δεξιώσεως κοσμούν και τις ευμεγέθεις μαρμαρίνες ληκύθους και τη μοναδική λουτροφόρο, επιτύμβια σήματα σε τάφους αττικούς του 4ου αι. π.Χ., με αρκετές να διασώζουν επιγραφές που προδίδουν την ταυτότητα των εικονιζομένων προσώπων.

Κατά τον 4ο αι. π.Χ. η Αθήνα και η Σπάρτη έχουν χάσει πλέον την πρωταγωνιστική τους θέση, οι υπόλοιπες ελληνικές πόλεις-κράτη εμπλέκονται σε θλιβερές τοπικιστικές συγκρούσεις για την κατάκτηση της επικυριαρχίας, οι οποίες θα διευκολύνουν την τελική επικράτηση των Μακεδόνων με το Φίλιππο Β'. Η άνοδος του Μεγάλου Αλεξάνδρου στο μακεδονικό θρόνο στα 336 π.Χ., η συνένωση των πόλεων της κυρίως Ελλάδας κάτω από την ηγεμονία του σε μια πανελλήνια εκστρατεία εναντίον των Περσών, η σταδιακή κατάλυση του περσικού κράτους και η κατάληψη όλων των χωρών έως τις αφρικανικές ερήμους στα νότια και τους ποταμούς Ιαξάρτη και Ινδό στα ανατολικά, η ίδρυση ελληνικών πόλεων στα ξένα εδάφη και η μεταφύτευση του ελληνικού στοιχείου στις εσχατιές του τότε γνωστού κόσμου, σηματοδοτούν αναμφίβολα την αρχή μιας νέας εποχής αυτής που θα γίνει γνωστή ως *ελληνιστική* και συμβατικά θα περιοριστεί στο διάστημα ανάμεσα στα 323 π.Χ., χρονιά του θανάτου του Αλεξάνδρου στη Βαβυλώνα, και το 31 π.Χ., όταν επικράτησε ο Αύγουστος.

Η ελληνιστική τέχνη, τέχνη «του Πάθους του φρικτού και του περικαλλούς», όπως θα διδάξει χιλιάδες χρόνια αργότερα ο καβαφικός λόγος, χαρακτηρίζεται από το κοσμικό περιεχόμενο παρά από το θρησκευτικό στοιχείο, απότοκο των

βαθύτερων κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών που συντελούνται με την ίδρυση του μακεδονικού κράτους. Η τέχνη της «πολύβοης» Αλεξάνδρειας, προπομπού του Ελληνισμού και έμπειρου αποδέκτη των περιφερειακών καλλιτεχνικών τάσεων, αξιολογείται χάρη σε ένα πλήθος αντικειμένων: μαρμαρίνα πορτραίτα των Πτολεμαίων, τερρακόττες, εξάιρετα κομμάτια μικροτεχνίας από φαγεντιανή, οστέινα πλακίδια επένδυσης ξύλινων κιβωτιδίων, χρυσά κοσμήματα με πολύτιμους λίθους και σμάλτο, που εκτείνονται χρονικώς έως και τους ρωμαϊκούς χρόνους –σύμβολα της αιώνιας γυναικείας φιλαρέσκειας– συνθέτουν την εικόνα μιας οικονομικώς εύρωστης κοινωνίας με υψηλό βιοτικό επίπεδο, όπου το άτομο εξαιρείται από το γενικό σύνολο σε πλήρη αντίθεση με τα κλασσικά ιδεώδη, εφόσον το καθεστώς μοναρχίας που επιβάλλουν οι Μακεδόνες μειώνει την εμπλοκή των πολιτών στα κοινά, προβάλλοντας την κοινωνική άνοδο ως νέα κοινωνική αξία. Τα πήλινα ειδώλια του Μουσείου από την Αίγυπτο απηχούν το συμφυρμό των ντόπιων θεοτήτων με μέλη του ολυμπιακού πανθέου, στα χρυσά κοσμήματα από τη Θεσσαλία (εικ. 10), την Αλεξάνδρεια και την Απουλία καταγράφεται τόσο η επιρρεπής φύση της ελληνιστικής κοινωνίας στην πολυτέλεια και τη γλιδή, όσο και η ακτίνα επίδρασης μιας κοινής καλλιτεχνικής γλώσσας που δημιουργείται κατά τους ελληνιστικούς χρόνους, χωρίς ωστόσο να ακυρώνεται ο πολιτιστικός πλουραλισμός στα κατά τόπους βασίλεια.

Η πολυφωνία αυτή επιτείνεται με την εμφάνιση των Ρωμαίων στο ελληνικό προσκήνιο. Με την υποταγή της Μακεδονίας το 168 π.Χ. και την καταστροφή της Κορίνθου το 146 π.Χ. επέρχεται το τέλος της πολιτικής ελευθερίας της Ελλάδας, για να ακολουθήσει η προσάρτηση της Ασίας και μετά τη ναυμαχία στο Άκτιο το 31 π.Χ. η ανακήρυξη της Αιγύπτου

**11. Μαρμάρινο
επιτύμβιο ανάγλυ-
φο από τη Φρυ-
γία της Μικράς
Ασίας. Αρχές
3ου αι. μ.Χ.
Αρ. ευρ. 31520.
Αποκτήθηκε
με τη συνδρο-
μή των Φίλων
του Μουσείου
Μπενάκη**

σε τμήμα της αχανούς πλέον ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Κατά τη ρωμαϊκή περίοδο (31 π.Χ.-330 μ.Χ.) το κέντρο βάρους μεταφέρεται από τη Μεσόγειο στην Ευρώπη, ενώ ταυτοχρόνως πραγματοποιείται η σταδιακή απορρόφηση του εκπνέοντος ελληνικού και των ανατολικών πολιτισμών.

Η ρωμαϊκή τέχνη, που εξυπηρετούσε τις ανάγκες της απαιτητικής πελατείας της αντιγράφοντας αρχαία ελληνικά πρότυπα, δεν μπορεί να καυχηθεί για τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της πριν παρέλθει ο ακαδημαϊκός κλασικισμός της εποχής του Αυγούστου. Η προσωπική της σφραγίδα αποτυπώνεται αργότερα στη γλυπτική, στην κεραμική, στα ψηφιδωτά, τη χρυσοχοΐα και την υαλουργία.

Το γυαλί, ήδη γνωστό από την 4η χιλιετία π.Χ. στην Αίγυπτο, γίνεται στα χέρια των Ρωμαίων υλικό ευρείας κατανόησης. Το Μουσείο διαθέτει μία πλούσια συλλογή γυάλινων μυροδόχων φιαλιδίων από την Ανατολική Μεσόγειο, τα οποία καλύπτουν χρονικώς την περίοδο από τον 1ο έως τον 4ο αι. μ.Χ. Θαυμαστής τεχνοτροπίας είναι και τα κοσμήματα, δουλεμένα σε χρυσό, με ένθετους πολύτιμους και ημιπολύτιμους λίθους, που αποτυπώνουν ευδιάκριτα την ανάγκη της άρχουσας τάξης για προβολή. Στα λαξευμένα σε μάρμαρο πορτραίτα καταγράφεται μια αυθεντική δημιουργική στιγμή στην πορεία της ρωμαϊκής τέχνης, άμεσο αποτέλεσμα της επιβολής της αυτοκρατορικής ιδεολογίας, ενώ στα επιτύμβια ανάγλυφα από την Αττική, τη Μακεδονία, τη Θεσσαλία, και τη Φρυγία της Μ. Ασίας με τις ελληνικές επιγραφές (εικ. 11) αντανακλάται η πεισματική επιβίωση του ελληνικού στοιχείου που αφομοιώθηκε, δεν κατακτήθηκε όμως ποτέ. Στα αριστουργήματα της συλλογής ανήκουν τέλος δύο προσωπογραφίες από το Φαγιούμ της Αιγύπτου, όπου ανιχνεύονται οι εικαστικές αναζητήσεις, στις οποίες θα στηριχθεί η παράδοση της βυζαντινής ζωγραφικής.

Ειρήνη Παπαγεωργίου
Επιμελήτρια Τμήματος Προϊστορικών,
Αρχαίων Ελληνικών και Ρωμαϊκών Συλλογών

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Στις 24 Ιουνίου 2006, ημέρα Σάββατο, 18.00-22.00, θα εκτεθούν στο Νέο Κτήριο του Μουσείου Μπενάκη, Πειραιώς 138, έργα μαθητών από τα εργαστήρια ενηλίκων που οργανώθηκαν από το Κέντρο Δια Βίου Μάθησης, κατά το διάστημα 2005-2006. Η έκθεση θα παραμείνει ανοικτή έως τις 2 Ιουλίου 2006, κατά τις ώρες λειτουργίας του Μουσείου.

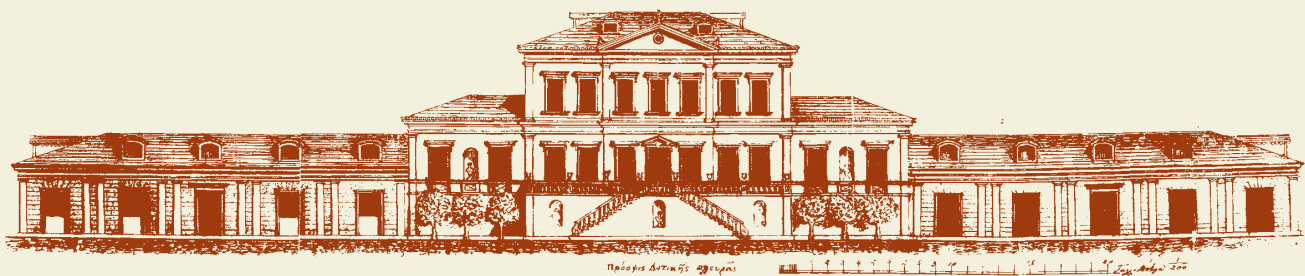

Κατά την επόμενη περίοδο θα λειτουργήσουν από το Κέντρο Δια Βίου Μάθησης τα εργαστήρια:

Αγιογραφία
Ασκήσεις δημιουργικής έκφρασης
Αφήγηση παραμυθιών
Γλυπτική
Εγκαυστική
Εικονογράφηση εντύπου
Ζωγραφική
Ζωγραφική σε μετάξι
Θέατρο Σκιών
Κεντητική
Κεραμική
Κόσμημα
Κούκλα
Μαριονέτα
Μάσκα
Μικρογλυπτική
Μικρογραφία
Τοιχογραφία
Υαλογραφία (βιτρώ)
Χαρακτική
Ψηφιδωτό

Οι εγγραφές θα ξεκινήσουν
στις 12 Σεπτεμβρίου 2006

Πληροφορίες στο Κέντρο Δια Βίου Μάθησης
Κτήριο Ελένης Θεοχάρη-Περάκη, Δώρας Δ' Ιστρία 7
και Μαρασλή 65, Λυκαβηττός και στα τηλέφωνα:
210-7220209 και 210-7211390 κάθε μέρα,
εκτός Σαββάτου και Κυριακής, 9.00-15.00.
Ο αριθμός των συμμετοχών είναι περιορισμένος.

Σωματείο Οι φίλοι της Σαρακίνας Ζακύνθου

Με το όνομα Σαρακίνα είναι γνωστή στη Ζάκυνθο η μεγαλύτερη από τις εξοχικές επαύλεις της οικογένειας Λούντζη, μιας από τις αρχαιότερες και σημαντικότερες οικογένειες της Ζακύνθου. Αποτελεί όχι μόνο το σπουδαιότερο δείγμα εξοχικού αρχοντικού του νησιού, αλλά και ένα από τα μεγαλύτερα του Ιονίου. Βρίσκεται στην ομώνυμη θέση της Κοινότητας Παντοκράτορος του Δήμου Λαγανά. Η αρχική του μορφή ήταν μάλλον απλή, αλλά στα τέλη του 19ου αι. υπέστη μια ριζική ανακατασκευή. Η αρχιτεκτονική της Σαρακίνας, όπως και όλων των κατεστραμμένων πια εξοχικών αρχοντικών της Ζακύνθου, είναι επηρεασμένη από τις ιταλικές «βίλλες» και ιδιαιτέρως από εκείνες της περιοχής του Βένετο. Τα κτίρια αυτά, στην Ιταλία και στο βενετοκρατούμενο Ιόνιο, είχαν διπλό χαρακτήρα: αφενός του αρχοντικού που χρησιμοποιείται για διακοπές και αναψυχή, και αφετέρου του κέντρου που συγκεντρώνει τις απαραίτητες λειτουργίες για την εκμετάλλευση του κτήματος. Η Σαρακίνα είχε υποστεί τη –συχνή στη Ζάκυνθο– μανία του Εγκέλαδου, αλλά η ερείπωση επήλθε με τους σεισμούς του 1953. Στα επόμενα χρόνια η κατάσταση του εγκαταλελειμμένου πια κτιρίου επιδεινώθηκε, με αποτέλεσμα σήμερα να κινδυνεύει να καταστραφεί ολοκληρωτικά.

Το 2004, μετά από πρωτοβουλία της οικογένειας Λούντζη, αποφασίστηκε από κοινού με το Μουσείο Μπενάκη η δημιουργία του Σωματείου *Οι φίλοι της Σαρακίνας Ζακύνθου*, στο οποίο συμμετέχουν προσωπικότητες από το χώρο του Ιονίου, αλλά και της υπόλοιπης Ελλάδας. Στόχος

του σωματείου είναι καταρχάς η εξεύρεση των αναγκαίων πόρων για την ανακατασκευή-αποκατάσταση του κτιρίου και κατόπιν η δημιουργία του *Ιδρύματος Σαρακίνας Ζακύνθου*, το οποίο θα είναι υπεύθυνο για τις εργασίες αποκατάστασης και τις μελλοντικές χρήσεις του κτιρίου. Στην ανακατασκευασμένη Σαρακίνα προβλέπεται να στεγασθούν μουσειακοί και εκθεσιακοί χώροι, συνεδριακό κέντρο, βιβλιοθήκη, τμήμα ιστορικών αρχείων, αίθουσα συναυλιών κ.λπ., ώστε να λειτουργήσει ως πόλος έλξης για τη συγκέντρωση τεκμηρίων του επτανησιακού πολιτισμού, συμβάλλοντας μέσω πολλαπλών πολιτιστικών δραστηριοτήτων στη διαμόρφωση άλλων όρων και ισορροπιών στο πολιτιστικό γίγνεσθαι του νησιού και του Ιονίου.

Τον Ιανουάριο 2006 το Δ. Σ. των Φίλων του Μουσείου Μπενάκη αποφάσισε να συμβάλει στην όλη προσπάθεια (στο μέτρο των δυνατοτήτων του σωματείου) με το ποσόν των 4.000 ευρώ, προκειμένου να παρακινήσει και άλλους φορείς, οργανισμούς, αλλά και ιδιώτες να στηρίξουν το νεοϊδρυθέν σωματείο στο εγγύς μέλλον. Με τη δωρεά αυτή όμως επιδιώκεται κυρίως η υλική ενίσχυση μιας τόσο αξιόλογης πρωτοβουλίας για τη δημιουργία ενός χώρου για τον πολιτισμό εκτός Αθηνών και για τη διάσωση του μοναδικού για τα ελληνικά δεδομένα αρχαιακού πλούτου και του πολλαπλώς πληγέντος κτηριακού αποθέματος των νησιών του Ιονίου.

Για περισσότερα στοιχεία και πληροφορίες για τις δυνατότητες ενίσχυσης της πρωτοβουλίας οι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να απευθύνονται στον κ. Δημήτρη Αρβανιτάκη, Μουσείο Μπενάκη, τηλ. 210-3671028.

Η ΩΡΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΩΣΗΣ

ΣΤΙΣ 5 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2006 ΕΓΙΝΕ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, η παρουσίαση του βιβλίου *Ακάθιστος Ύμνος. Ανθίβολα της εικονογράφησης του της Ανθής Βαλσαμάκη*. Στην εκδήλωση, παρουσία πλήθους κόσμου, μίλησαν η Διευθύντρια του Μουσείου κ. Αναστασία Τούρτα, ο ομότιμος Καθηγητής Βυζαντινής Αρχαιολογίας και Πρόεδρος των Φίλων του Μουσείου κ. Νίκος Νικονάνος και η Πρόεδρος των Φίλων του Μουσείου Μπενάκη κ. Λένα Χατζηπέτρου. Στη συνέχεια η συγγραφέας Α. Βαλσαμάκη μίλησε για το βιβλίο της, ανέλυσε το περιεχόμενο του Ακαθίστου Ύμνου, τη διαδικασία και τη σημασία της δημιουργίας των ανθιβόλων της εικονογράφησης του. Όπως αναφέρθηκε και κατά την παρουσίαση του τόμου στο Μουσείο Μπενάκη (βλ. *Ενημ. Δελτίο Γ'* 2005, σ. 7), όλα τα έσοδα από τις πωλήσεις του βιβλίου η κ. Α. Βαλσαμάκη τα διέθεσε γενναϊόδωρα για την ολοκλήρωση της αγοράς του βυζαντινού θησαυρού των εννέα αργυρών πινακίων του 12ου αιώνα.

Με την προσφορά αυτή, την τελευταία μιας μακράς σειράς μικρών και μεγάλων δωρεών, αδιάκοπων προσπαθειών που διήρκεσαν περισσότερο από τρία χρόνια, ελπίδων και απογοητεύ-

σεων, έφτασε επιτέλους η ώρα της δικαίωσης για όλους όσους –με πρώτο το Διευθυντή του Μουσείου, κ. Αγγελο Δεληβορριά– πίστευαν και διακήρυτταν με επιμονή ότι το μοναδικό αυτό σύνολο της υψηλής τέχνης του Βυζαντίου έπρεπε να παραμείνει στην Ελλάδα. Το απαιτούμενο ποσό συμπληρώθηκε, η αγορά των πινακίων ολοκληρώθηκε και στο εξής θα συνανήκουν στα τρία μουσεία με τις μεγαλύτερες βυζαντινές συλλογές της χώρας μας: το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο των Αθηνών, το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού της Θεσσαλονίκης και το Μουσείο Μπενάκη. Αξίζουν θερμά συγχαρητήρια σε όσους συνέλαβαν την ιδέα, σε όσους ανέλαβαν την ευθύνη και το μεγάλο βάρος της πραγματοποίησής της και ασφαλώς σε όσους συνεισέφεραν –ανάλογα με τις δυνάμεις τους– στον ευγενή αυτό σκοπό. Ας ελπίσουμε να σταθεί η αφετηρία για τη διάσωση στο εγγύς και στο απώτερο μέλλον όσο το δυνατόν περισσότερων πολιτισμικών θησαυρών του Ελληνισμού.

Οι κυρίες Α. Τούρτα, Α. Βαλσαμάκη και Α. Χατζηπέτρου

Στ. Χονδρογιάννης

ΚΑΤΑΝΟΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΤΑΦΙΟΥΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ανάλυση και κατηγοριοποίηση των υλικών και τεχνικών ενός μεταβυζαντινού Επιταφίου της Κοκώνας του Ρολογά (Κωνσταντινούπολη, 1829;) με σκοπό την επιστημονικώς ορθή συντήρησή του

Στο κείμενο που ακολουθεί παρουσιάζεται συνοπτικώς η μέχρι τώρα εξέλιξη της έρευνας που πραγματοποιεί ο κ. Κωνσταντίνος Χατζηαντωνίου στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος συντήρησης υφάσματος στο The Textile Conservation Centre, υπό την εποπτεία της Mary M. Brooks, με αντικείμενο έναν Επιτάφιο της Κοκώνας του Ρολογά, που φυλάσσεται στο Μουσείο. Η έρευνα κατέστη δυνατή και συνεχίζεται με την οικονομική υποστήριξη των Φίλων του Μουσείου Μπενάκη

Οι Επιτάφιοι συμβολίζουν το σώμα του νεκρού Χριστού και τοποθετούνται μέσα στο στολισμένο με λουλούδια ξύλινο «τάφο-σύμπαν» το βράδυ της Μεγάλης Παρασκευής μετά την περιφορά/κηδεία του γύρω από το ναό. Η

εικονογραφία των Επιταφίων σταθεροποιήθηκε στα τέλη του 16ου αι., όπως μαρτυρείται από τοιχογραφίες, μετά από αιώνες εξέλιξης.

Η Κοκώνα του Ρολογά (το πιθανότερο η αγαπημένη κόρη ή αδερφή του Ρολογά) εργάστηκε στις αρχές του 19ου αι., χωρίς να αποτελεί συγκριτικώς το πολυτιμότερο κεφάλαιο της μεταβυζαντινής κεντητικής, αν και είναι από τις λίγες που υπογράφουν το έργο τους. Η κεντήτρια μιμείται την τέχνη της αργυροχρυσόχοιας στην απόδοση των σωμάτων και είναι ιδιαιτέρως δραματική στις εκφράσεις των προσώπων που σχεδιάζει, φανερώνοντας άμεσες επιδράσεις από τη Δύση και τη ρωσική ανάγλυφη νατουραλιστική εικονογραφία της εποχής.

Ο Επιτάφιος, αρ. 33837 του Ταμείου Ανταλλαξίμων στο Μουσείο Μπενάκη, διατηρείται σε σχεδόν άριστη κατάσταση, αν εξαιρέσει κανείς τη μάλλον αδέξια συντήρηση που δέχθηκε πριν από δύο περίπου δεκαετίες. Στη σημερινή του κατάσταση το ιδιαιτέρως βαρύ από τα χρυσονήματα ιστορικό αντικείμενο είναι ραμμένο σε τετράρο ζωγραφικής με ξύλινο χώρισμα στο πίσω μέρος του, το οποίο το διακρίνει σε δύο καμπύλα μέρη. Η επέμβαση αυτή το οδηγεί σε αργή, αλλά σίγουρη φθορά, ακόμη και όταν είναι αποθηκευμένο στο θησαυροφυλάκιο του Μουσείου.

Η εξέταση του Επιταφίου έχει πολλαπλούς στόχους:

- Να καταγραφούν οι τεχνικές και το ύφος της κεντήτριας Κοκώνας του Ρολογά, ως ένα χαρακτηριστικό δείγμα μεταβυζαντινής κεντητικής, ώστε να αποτελέσει ενδεχομένως την αρχή για έρευνα σε βάθος και άλλων αντικειμένων του Μουσείου Μπενάκη, αλλά και άλλων ιδρυμάτων.
- Να κατανοηθεί σε βάθος η «βιογραφία» του αντικειμένου και ο ρόλος των Επιταφίων στην Ορθόδοξη Εκκλησία, με σκοπό την πλέον αντικειμενική και επιστημονικώς ορθή συντήρησή τους.
- Να μη χαθεί η επαφή με τις προηγούμενες γενιές ερευνητών (π.χ. της Αγγελικής Χατζημιχάλη), αλλά αντιθέτως να επεκταθεί το έργο τους με την τεχνική καταγραφή των βελονιών κεντητικής στα μεταβυζαντινά εκκλησιαστικά κεντήματα.
- Να συγκριθούν οι τεχνικές και οι όροι που ισχύουν στη Δύση (Ηνωμένο Βασίλειο και Γαλλία) με τους αντίστοιχους

στην οθωμανική επικράτεια κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο.

- Απώτερος μελλοντικός σκοπός να ξεκινήσει ένα λεξικό με όλους τους σχετικούς όρους, το οποίο θα βοηθήσει συντηρητές και αρχαιολόγους στην καταγραφή των αντικειμένων αυτών.

Μέχρι σήμερα έχει πραγματοποιηθεί σειρά εργασιών: ο Επιτάφιος φωτογραφήθηκε και έγιναν διαγράμματα σε κλίμακα 1:1. Κάθε φιγούρα και όλες οι τεχνικές που βρίσκονται σε αυτήν καταμετρήθηκαν και καταλογογραφήθηκαν (π.χ. Φιγούρα 1, περιοχή 1Α, κ.λπ.). Η κάθε περιοχή φωτογραφίζεται σε μεγέθυνση 1:15 και στη συνέχεια κάθε κλωστή που βρίσκεται μέσα στην περιοχή που εξετάζεται αναλύεται ως προς το χρώμα του μετάλλου, τη σύνθεση, το στρίψιμο και τη φορά (π.χ. 2ply, twist). Μετρούνται οι στροφές του μεταλλικού νήματος γύρω από το μετάξι, το πάχος του, τα νήματα που χρησιμοποιήθηκαν σε κάθε εκατοστό. Τέλος, δημιουργείται τεχνικό διάγραμμα, όπου αναλύεται η τεχνική του κεντήματος. Μέχρι τώρα σε κάθε φιγούρα υπάρχουν περίπου 38-70 διαφορετικές τεχνικές ή συνδυασμοί νημάτων και ο μεγαλύτερος αριθμός νημάτων ανά εκατοστό φθάνει τα 86, ιδιαιτέρως σημαντικό στοιχείο, αν σκεφθεί κανείς πως σε ανάλογα έργα της Δύσης ο αριθμός αυτός είναι σχετικά χαμηλότερος. Προγραμματίζεται στη συνέχεια σάρωση με ηλεκτρονικό μικροσκόπιο (SEM) και ανάλυση μεταλλικών νημάτων, ώστε να καταγραφεί και η ποιότητα και ποσότητα υλικών στα νήματα του Επιταφίου¹.

Ευχαριστώ ιδιαιτέρως τους: Mary M. Brooks, Βίργω Ρωμάνου και το Τμήμα Συντήρησης Υφάσματος του Μουσείου Μπενάκη, Ροζάννα Μπαλλιάν, Prof. Anne Morell, Marianne Ellis, Έξαρχο του Παναγίου Τάφου στην Ελλάδα σεβασμώτατο Γέραςας κκ. Θεοφάνη, Ιερομόναχο Δρα Παντελεήμονα Τζορμπατζόγλου, Ακύλα Μύλλα, Μανωλιά Γρηγορίου, Ελένη Βλαχοπούλου-Καραμπίνα, Πίτσα Καβάσιλα, Χριστίνα Μαργαρίτη, Άννα Καρατζάνη και Μαριέλλα Τσαλδάρη για όλη τη βοήθεια που παρέσχον στην έρευνα αυτή. Ιδιαιτέρως δε τη μνήμη των: Αγγελικής Χατζημιχάλη, Ευγενίας Βέη-Χατζηδάκη, Μαρίας Θεοχάρη.

Κωνσταντίνος Χατζηαντωνίου
Μεταπτυχιακός δευτεροετής φοιτητής
The Textile Conservation Centre

1. Στοιχεία για τις πηγές πληροφοριών είναι διαθέσιμα από το συγγραφέα του άρθρου.

«...ΚΑΙ ΕΣΤΩ ΕΙΣ ΕΝΘΥΜΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΩΝ...»

Θάνατος και ανάσταση του θεού

«Έστησε ο Έρωτας χορό με τον ξανθό Απρίλη» και... μύρισε άνοιξη. Το «γλυκύ έαρ» έφερε πάλι τις συμβολικές μεγάλες γιορτές για το θάνατο και την ανάσταση του Θεού. Ο Θεός που πεθαίνει και ανασταίνεται είναι μια πολύ παλαιά ιστορία για τους Έλληνες. Είναι ο Άδωνις και ο Διόνυσος της αρχαιότητας, ο Χριστός της εποχής μας. Το θαύμα της φύσης, που κάθε άνοιξη αναγεννάται και κάνει τα ξερά –από την παγωνιά του χειμώνα– δένδρα και φυτά να ξαναβλαστήσουν και να ανθίσουν, οι αρχαίοι Έλληνες το συνέδεσαν με την ανάσταση του Διονύσου και του Αδώνιδος. Λάτρευαν λοιπόν το Διόνυσο και τον Άδωνι σαν θεούς της βλάστησης, που πεθαίνουν και ανασταίνονται, όπως άλλωστε ο Όσιρις των Αιγυπτίων και ο Ιησούς των χριστιανών.

Θεόφιλος Χατζημυχαήλ, Ο χορός των Μεγάλων (Τράτα), 1933. Συλλογή Βαρειάς, Μυτιλήνη (1,17 x 0,74 εκ.).
Θεόφιλος, Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήναι 1967², αρ. 270

Ο ερχομός της άνοιξης συνοδευόταν από τον εορτασμό των Μεγάλων Διονυσίων, μίας από τις σπουδαιότερες εορταστικές εκδηλώσεις των αρχαίων Ελλήνων και ιδιαίτερα των Αθηναίων. Κατά τη διάρκειά τους ελάμβαναν χώρα οι σημαντικότεροι θεατρικοί αγώνες της αρχαιότητας. Όμως, οι γιορτές της αρχαιότητας που συγγενεύουν περισσότερο με το Θείο Δράμα είναι τα «Αδώνια». Ο Άδωνις γεννήθηκε από τον κορμό της Μύρρας, δηλαδή της Μυρτιάς. Ήταν πολύ όμορφος, τόσο όμορφος που η θεά Αφροδίτη –για να μην της τον πάρουν– τον έκρυψε μέσα σε ένα κιβώτιο και τον έδωσε στην Περσεφόνη να τον φυλάει. Η θεά του Άδη άνοιξε το κουτί, είδε το ωραίο αγόρι και τότε αρνήθηκε να το επιστρέψει στην Αφροδίτη. Όπως ήταν φυσικό, οι δύο θεές ήρθαν σε ρήξη για τη διεκδίκηση του Αδώνιδος και η διαμάχη τους λύθηκε από το Δία. Ο βασιλιάς των θεών μοίρασε ως εξής την κατοχή του Αδώνιδος: ένα μέρος του χρόνου θα έμενε μόνος του, ένα διάστημα θα το περνούσε συντροφιά με την Περσεφόνη στον Κάτω Κόσμο και το τρίτο συντροφιά με την Αφροδίτη. Ο Άδωνις όμως, επειδή αγαπούσε πολύ την Αφροδίτη, της διέθετε και το δικό του προσωπικό χρόνο.

Σύμφωνα με τις διηγήσεις του Απολλόδωρου του Αθηναίου, ο Άδωνις υπήρξε λάτρης του κυνηγιού. Μια απο-

φράδα ημέρα λοιπόν, καθώς κυνηγούσε, πληγώθηκε θανάσιμα από έναν αγριόχοιρο. Στο απεγνωσμένο κάλεσμά του η Αφροδίτη έτρεξε να του συμπαρασταθεί και στην απελπισία της πάτησε μία τριανταφυλλιά. Τα αγκάθια πλήγωσαν τα πόδια της θεάς και το αίμα της έβαψε κόκκινα τα άσπρα τριαντάφυλλα του απαράμιλλου άνθους. Έτσι, δημιουργήθηκαν τα κόκκινα ρόδα από το αίμα της θεάς του Έρωτα. Η Αφροδίτη έκλαιγε και οδυρόταν πάνω στο σώμα του νεκρού Αδώνιδος και από τα δάκρυστά της φύτρωναν οι ανεμώνες. Κάθε χρόνο γύρω στις 21 με 23 Μαρτίου οι Έλληνες γιόρταζαν τον Αφανισμόν του Αδώνιδος, που συμβόλιζε την καταστολή της Φύσης κατά την περίοδο του χειμώνα.

Ο Ελληνισμός της αρχαιότητας συνόδευε το κέρινο ομοίωμα του νεκρού Αδώνιδος και μοιρολογούσε τον ωραίο αδικochaμένο νέο, που έσβησε στο άνθος της ηλικίας του, στα 33 του χρόνια. Κατά την τελετή ξεχώριζαν πάνω στα πεζούλια των παραθύρων και στους εξώστες των σπιτιών, ανάμεσα στα αναμμένα κεριά και τα λιβανιστήρια, πιάτα με φυτεμένες δροσερές πρασινάδες. Δεν ήταν παρά σπόροι σιταριού και φακής που με το νερό φύτρωναν και βλάσταιναν γρήγορα και ξαφνικά πάνω στην ακμάδα τους μαραίνονταν. «Σκιάς όναρ» ήταν και αυτοί, όπως και οι εφήμεροι θνητοί... Συμβαίνει με τις

πρασινάδες αυτές ό,τι και με τον «ωραίο κάλλει παρά πάντας βροτούς», που τότε ήταν ο Άδωνις, ο Διόνυσος, ο εξ Αιγύπτου Όσιρις και αργότερα ο Ιησούς των χριστιανών.

Αιώνες μετά οι έλληνες χριστιανοί, διατηρώντας βαθιά ριζωμένα μέσα τους τα πατροπαράδοτα έθιμα, λάτρεψαν το Χριστό, όπως άλλοτε τους ωραίους αδικοχαμένους θνήσκοντες θεούς. Ο θρήνος «πού έδυ σου το κάλλος» έσκιζε τις καρδιές των Ελλήνων κάθε χρόνο, όπως και σήμερα. «Λες και ο Εσταυρωμένος είναι Πανώριος Άδωνις, Ροδοπεριχυμένος» ομολογεί ο ποιητής Κωστής Παλαμάς.

Ας θυμηθούμε ένα αρχαίο επιτύμβιο επίγραμμα του Επιγραφικού Μουσείου, που λέει: «Διαβάτη, κύτταξέ τον και λυπήσου τον, που, αν και ήταν τόσο ωραίος, ...πέθανε!» Σχετικό είναι και ένα άλλο επιτάφιο επίγραμμα, που αποδίδεται στον Πλάτωνα: «... Πρώτα ανάμεσα στους ζωντανούς έλαμπες άστρο – Αυγερινός, τώρα ανάμεσα στους νεκρούς λάμπεις – αποσπερίτης». Χρόνια αργότερα η λαϊκή Μούσα μοιρολογεί: «Ήλιε μου, πώς εβιάστηκες να πας να βασιλέψεις; ...Τον νέο που συνεβγαίνουμε, τι έχουμε να του πούμε; Που 'το ψηλός σαν Άγγελος, λιγνός σαν κυπαρίσσι / πού' χε το Μάη στις πλάτες του, την Άνοιξη στα στήθη, τ' άστρο και τον Αυγερινό στα μάτια και στα φρύδια...». Τα μοιρολόγια και το «ξόδι» διαρκούσαν, όπως και σήμερα, λίγες ώρες. Η «εύρεσις», δηλαδή η ανάσταση του Αδώνιδος, του Διονύσου, του Οσίριδος, όπως και ύστερα του ωραίου Ναζωραίου, γέμιζε αισιοδοξία τις καρδιές των Ελλήνων ...»Ανάστα ο Θεός... Το τέλος και η αρχή, ο θρίαμβος της ζωής ενάντια στο θάνατο, η νίκη της άνοιξης ενάντια στο χειμώνα και την καταστολή της Φύσης. Η αναγέννηση της Φύσης και η ανάσταση του Θεού! Η δικαίωση και η λύτρωση ύστερα από τη δοκιμασία!

Για μας τους Έλληνες η πασχαλινή ατμόσφαιρα είναι γνώριμη και ξέρουμε να γιορτάζουμε την Ανάσταση όπως κανείς άλλος λαός στη γη. Ας δούμε όμως πώς βιώνουν την κορωνίδα των γιορτών μας οι ξένοι περιηγητές. Και ας ξεκινήσουμε από το γάλλο γιατρό Πουκεβίλ, μέσα από τις εντυπώσεις του, που εκδίδει στα 1805, στα ζοφερά χρόνια της Τουρκοκρατίας:

«Το Μεγάλο Σάββατο βλέπεις να ξαναγεννιέται η ελπίδα στα πρόσωπά τους –χιλιάδες χέρια βρίσκονται σε δράση για να ψήσουν γλυκίσματα και να βάψουν αυγά... Βγάζουν το νυφιάτικο κοστούμι, το πλουμισμένο με χρυσά σιρίτια και φορτωμένο με μεγάλα λουλούδια. Οι γυναίκες καθαρίζουν το σπίτι και ρίχνουν άφθονο νερό πάνω στο πάτωμα. Τέλος, μόλις δοθεί το σύνθημα, πετούν φύρδην μίγδην από τα παράθυρα, για να τα σπάσουν, τα παλιά βάζα της κουζίνας, που χρησιμοποίησαν κατά τη σαρακοστή, και η τελετή αυτή λέγεται: *το πέταμα της σαρακοστής από τα παράθυρα*.

Τη βδομάδα αυτή οι Τούρκοι, ανεκτικοί από αρχή ή από συμφέρον, δείχνουν ένα είδος σεβασμού στους χριστιανούς... Τα μεσάνυχτα του Μεγάλου Σαββάτου... χίλιες φωνές ψάλλουν την ιαχή της χαράς... Το αλληλούια αντηχεί ως τους ουρανούς. Ο δεσπότης από το βάθος του ιερού, που ανοίγει αυτή τη στιγμή, αναγγέλλει το μέγα γεγονός, την Ανάσταση, και οι Έλληνες αγκαλιάζονται συγχαίροντας ο

Πελίκη από την Απουλία, κοσμημένη με το μύθο του Αδώνιδος (μέσα 4ου αι. π.Χ.). Νεάπολη, Museo Nazionale Archeologico

ένας τον άλλο με τούτα τα λόγια: Χριστός Ανέστη. Τότε ο Έλληνας ξαναγίνεται άνθρωπος, ξαναγίνεται ο εαυτός του. Τα αρνιά που ευλογήθηκαν την παραμονή, ετοιμασμένα για να φαγωθούν, έχουν περάσει στη σούβλα αλειμμένα με λίπος και πασπαλισμένα με ρίγανη. Τα σεργιούν στα τραπέζια που έχουν στηθεί στο ύπαιθρο, αρχίζουν να τρωνε από το πρωί και το κρασί τρέχει άφθονο. Η χαρά, το τραγούδι, προάγγελοι της μέθης, αναγγέλλουν πως ο Έλληνας ξέχασε τη δυστυχία της ζωής του...»¹.

Αργότερα, μετά την απελευθέρωση, το Πάσχα του σωτηρίου έτους 1829 ο γάλλος αρχαιολόγος Εντγκάρ Κινέ μάς περιγράφει: «...Όλοι φιλιούνται το πρωί σαν συναντιούνται. Δεν υπάρχει ούτε ένα άθλιο χαμόσπιτο που να μην μαζεύει τους ανθρώπους του γύρω από μια πιατέλα αρνιά... αυτή τη μέρα οι Έλληνες γίνονται πάλι, αυτοί του Αριστοφάνη και του Απουλήιου!...»

Στα 1852, ο επίσης Γάλλος αρχαιολόγος Εντμόντ Αμπού σατιρίζει το ελληνικό Πάσχα: «Τα μεσάνυχτα του Σαββάτου η νηστεία τελειώνει, η γιορτή αρχίζει... Όλες οι εκκλησίες είναι πλημμυρισμένες από κόσμο. Χτυπά το κανόνι, αρχίζει η μουσική, όλη η πόλη αγκαλιάζεται, τα βεγγαλικά φώτα ανάβουν... Ο ελληνικός λαός αγαπά το θόρυβο και οι τουφεκιές είναι απαραίτητες για την ευτυχία του!

Ανάσταση, λοιπόν, η «εορτή των εορτών», η «πανήγυρις των πανηγύρεων», που ζωοποιεί την ελπίδα και την πίστη, που γίνεται άξονας της προσωπικής ζωής του καθενός. Γιορτή συμβολική και μοναδική, ριζωμένη στην καρδιά του Έλληνα από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας και εις το διηνεκές. Η μεγαλύτερη εθνική γιορτή των Ελλήνων.

Άρτεμις Σκουμπορδή

¹ Πουκεβίλ, Ταξίδι στο Μοριά, έκδ. Τολίδη.

FOR OUR FOREIGN FRIENDS

Studio Panoulis

FRIENDS' ACTIVITIES

Our New Year Pitta Cutting was held on the 16th January at the Museum restaurant in the new building on Pireos Street, with a rich buffet and accompaniment with piano and song. In the first half of 2006, the Friends took guided tours of the exhibition *Victor Vasarely - The Absolute Eye*, held to commemorate 100 years since the birth of the founder of Op Art, at the Herakleidon Museum, the Experience in Visual Arts; exhibitions organized at the Benaki Museum (*Bouzianis, from the collection of V.I. Valambous and Chalkous, for everyday dealings*) and around various departments of the

Museum (Photographic Archives, Islamic Art). In addition, we visited Lavrio (the Mineralogical Museum, the Archaeological Museum, the Educational Museum of Craft and Industry, and the Culture and Technology Park), the Byzantine monuments of Thessaloniki, Ioannina and the Zagorochoria, where we toured the Byzantine

Museum and sites of interest for folk culture. For the first time, a course on Byzantine Architecture from the 4th to the 15th century was organized and there were two lectures, one on Thessaloniki and the other on Ioannina, as introductions to the respective excursions. Finally, four concerts of classical music were held in the Pireos Street building, which won positive reviews from critics in the Athens Press.

Stavros I. Arvanitopoulos

TRAVELLING THROUGH TIME – THE BENAKI MUSEUM GRECO-ROMAN COLLECTION

The Greco-Roman collection at the Benaki Museum consists of approximately 8,000 items covering a broad chronological spectrum from the dawn of prehistory to the end of the Roman period. Visitors can see pots, weapons and statuettes from the Paleolithic and Neolithic periods. From Bronze Age cultures, the best represented are the Proto-Cycladic, Cypriot Art of the

3rd and 2nd millennia B.C., and Creto-Mycenaean art from the 16th to the 14th centuries B.C. The collections which cover the duration of the Geometric Period are extensive, with items from Macedonia, Thessaly, Attica and the islands. From the Archaic Period, Corinthian black-figured vessels are exhibited, as well as a few select samples of Attican sculpture. The civilization of the Classical Age is represented by roman copies of original works of sculpture, a highly interesting collection of Attic red-black vessels, considerable examples of clay figurines, a small selection of white *lekythoi*, unique items of jewellery, and several coins. A host of items represent the art of the Hellenistic Period, particularly that in Alexandria. In addition, the Museum holds a considerable collection of Roman glass vessels from the Eastern Mediterranean (1st-4th century A.D.) jewellery, portraits carved from marble and original works of Roman art. Among the masterpieces of the collection are two likenesses from Fayum, Egypt, in which artistic innovation can be detected upon which the tradition of Byzantine painting would be based.

Irini Papageorgiou
*Department of Prehistoric,
Ancient Greek and Roman Collections*

ANALYSIS AND CATEGORIZATION OF THE MATERIALS AND CRAFTSMANSHIP OF A POST-BYZANTINE EPITAPH

The article gives a summary of the research currently being carried out by Kostas Hatziantoniou as part of the postgraduate program of textile restoration at The Textile Conservation Centre, under the supervision of Mary M. Brooks, on the Epitaph of the Kokona of Rologas, which is housed at the Museum. The research was made possible and continues with the financial support of the Friends of the Benaki Museum. Epitaphs symbolize the dead body of Christ and during Holy Week, are the object of Christian worship. Kokona of Rologas worked at the beginning of the 19th century and her artistry creates one of the most significant examples of Post-Byzantine embroidery.

Konstantinos Hatziantoniou
M.A. student, The Textile Conservation Centre

THE DEATH AND RESURRECTION OF GOD

Greek traditions of the birth and resurrection of God have their roots in ancient Greek myth-making. The article presents a selective report on these traditions, from the celebration of the Great Dionysia in Ancient Athens up to the 1900s A.D. A variety of sources are quoted to support the writer's argument, including extracts from myths, comparison of traditional customs and means of expression, poems and accounts from travelers to Greece.

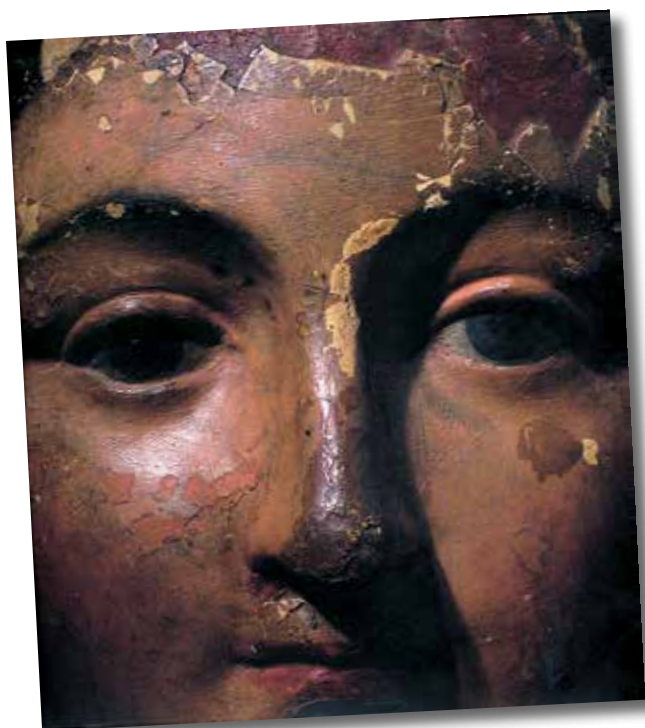
Artemis Skoubourdi

Summary: Fotini Karamadouki. **Translation:** Tracy Huntingford

Voula Papaioannou

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΗ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

(συλλογικό έργο) Μουσείο Μπενάκη
Χρόνος έκδοσης: 2005, ISBN: 960-8347-30-0
(ελληνικά)

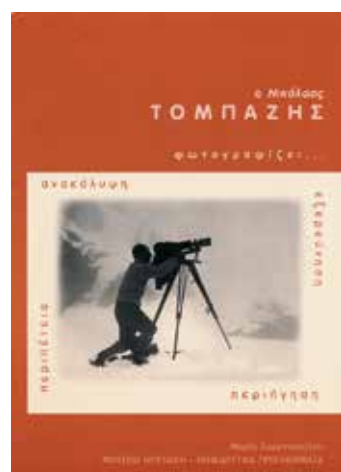
ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΜΠΟΥΖΙΑΝΗ

Αναστασία Φωτοπούλου-Πρίγκιπα
Μουσείο Μπενάκη
(Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων)
Χρόνος έκδοσης: 2005
ISBN: 960-7671-59-7
(ελληνικά)

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΟΣ

Giorgio Ursini Ursic (επιμ.)
Μουσείο Μπενάκη
Χρόνος έκδοσης: 2005
(ελληνικά, αγγλικά)

Ο ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΟΜΠΑΖΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΖΕΙ...

Μαρία Ζαμενοπούλου
Μουσείο Μπενάκη
(Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων)
Χρόνος έκδοσης: 2005
ISBN: 960-7671-56-2
(ελληνικά)

Γ. ΤΣΟΛΙΣ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟΣ ΟΙΔΙΠΟΥΣ

Μουσείο Μπενάκη
Χρόνος έκδοσης: 2006
(ελληνικά, αγγλικά)

ΔΟΚΙΜΕΣ ΜΕ ΤΑ ΣΥΝΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΟΥ

Μουσείο Μπενάκη (Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων)
Χρόνος έκδοσης: 2006
ISBN: 960-7671-60-0
(ελληνικά)

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΟΥΣΤΟΪΥΔΗΣ – ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΤΥΠΑΛΔΟΣ. ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ (1822-1860)

Δημήτρης Αρβανιτάκης
Μουσείο Μπενάκη,
Εκδόσεις Κότινος
Χρόνος έκδοσης: 2005
ISBN: 960-8347-29-7,
960-88927-1-6
(δίγλωσσο: ελληνικά/ιταλικά)

Γιώργος Βακιρτζής, Πορτραίτο άγνωστης πρωταγωνίστριας (λεπτομ., 1960-1970). Ευγενική παραχώρηση: Συλλογή Αλίκης Βακιρτζή

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΕΝΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΚΤΗΡΙΟ

4 Ιουλίου – 10 Σεπτεμβρίου
Κώστας Μπαλάφας,
Οδοιπορικό στο Άγιο Όρος

ΚΤΗΡΙΟ ΟΔΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

5 Ιουνίου – 2 Ιουλίου
Πάνος Κουλέρμος 1933-1999.
Από τον Ρασιοναλισμό στην Tendenza

15 Ιουνίου – 9 Ιουλίου
Η τέχνη στην πρώτη σελίδα II.
66 καλλιτέχνες δημιουργούν
για την ATHENS VOICE

8 Ιουνίου – 27 Αυγούστου
Τα λουλούδια στη σύγχρονη τέχνη

11 Ιουλίου – 29 Αυγούστου
Χιλιανή τέχνη ξεπερνώντας τα σύνορα

ΤΜΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΚΤΗΡΙΟΥ

Κουμπάρη 1, Αθήνα
Δευτέρα, Τετάρτη, Παρασκευή,
Σάββατο: 9:00-17:00, Πέμπτη: 9:00-24:00,
Κυριακή: 9:00-15:00
Τηλ. κέντρο: 210-36 71 000,
Fax: 210-36 71 063

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Κουμπάρη 1, Αθήνα
Δευτέρα - Παρασκευή: 9:00-15:00
Τηλ.: 210-36 21 027 – 029,
Fax: 210-36 42 216

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ

Εμμανουήλ Μπενάκη 38 και
Στεφάνου Δέλητα, Κηφισιά
Δευτέρα – Παρασκευή: 10:00-14:00
(μετά από τηλεφωνική συνεννόηση)
Τηλ.: 210-80 79 878, Fax: 210-62 06 700

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

Πλατεία Φιλικής Εταιρείας 15, Αθήνα
Δευτέρα-Παρασκευή: 9:00-15:00
(μετά από τηλεφωνική συνεννόηση)
Τηλ.: 210-72 11 033, Fax: 210-72 28 465

ΑΡΧΕΙΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ

Πειραιώς 138, Αθήνα
(μετά από τηλεφωνική συνεννόηση)
Τηλ.: 210-34 53 338
E-mail: DCNA@benaki.gr

ΚΤΗΡΙΟ ΟΔΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ 138

Πειραιώς 138, Αθήνα
Τετάρτη-Πέμπτη-Κυριακή: 10:00-18:00
Παρασκευή-Σάββατο: 10:00-22:00
Τηλ.: 210-34 53 338

ΜΟΥΣΕΙΟ ΙΣΛΑΜΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Διπύλου 12 και Αγίων Ασωμάτων 22
Τρίτη, Πέμπτη - Κυριακή: 9:00-15:00
Τετάρτη: 9:00-21:00. Τηλ.: 210-32 25 550

ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ Ν. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ-ΓΚΙΚΑ

Δευτέρα-Παρασκευή: 10:00-14:00
(κατόπιν τηλεφωνικής συνεννόησης)